

VRHOVNO SODIŠČE
REPUBLIKE SLOVENIJE

SODBA

V IMENU LJUDSTVA

Vrhovno sodišče Republike Slovenije je v senatu, ki so ga sestavljali vrhovni sodnice in sodnika Branko Masleša kot predsednik ter Vesna Žalik, Mitja Kozamernik, Marjeta Švab Širok in Barbara Zobec kot člani,

s sodelovanjem višje pravosodne svetovalke kot zapisnikarice,

v kazenski zadevi zoper obsojenega: **L. R.** ali, zaradi kaznivih dejanj po 3., 4. in 7. točki 3. člena Zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo,

o zahtevi za varstvo zakonitosti predlagatelja **A. R.**, ki ga zastopa pooblaščenka **L. Q.**, zoper sodbo Vojaškega sodišča IV. armade št. I Sod 117/46 z dne 30. 8. 1946 v zvezi s sklepom Vrhovnega sodišča Jugoslovanske armade št. II Sod 882/46 z dne 1. 9. 1946,

na seji 8. oktobra 2019

RAZSODILO:

Zahtevi za varstvo zakonitosti se ugotovi, izpodbijana pravnomočna sodba se razveljavi za obsojenega L. R. in se zadeva v tem obsegu vrne Okrožnemu sodišču v Ljubljani v novo sojenje.

OBRAZLOŽITEV:

A-1

1. Vojaško sodišče IV. armade je s sodbo z dne 30. 8. 1946 obsojenega L. R. spoznalo za krivega kaznivih dejanj po 3., 4. in 7. točki 3. člena Zakona o kaznivih dejanjih zoper ljudstvo in državo (v nadaljevanju ZKLD; dejanja po 3. in 4. točki 3. člena ZKLD je storil skupaj z E. R., G. R., M. K., M. V., L. H. dejanje po 7. točki 3. člena ZKLD pa skupaj z M. V.). Na podlagi 4. člena ZKLD v zvezi s 1., 3. in 6. členom Zakona o vrstah kazni ga je sodišče obsodilo na smrt z ustrelitvijo, trajno izgubo političnih in državljanskih pravic ter zaplembo celotne imovine. Vrhovno sodišče Jugoslovanske armade je z odločbo z dne 1. 9. 1946 zavrnilo pritožbe zagovornikov obtoženih L. R., Er. R., G. R., M. K. in L. H. in potrdilo sodbo Vojaškega sodišča IV. armade, pri čemer je G. R. in M. K. obsodilo tudi na izgubo državljanstva, G. R., M. K. in M. V. pa je izrečeno stransko kazen izgube političnih in državljanskih pravic znižalo.
2. Zoper sodbo in postopek, ki je tekel pred njo, je v delu, ki se nanaša na obsojenega L. R., A. R. po svoji pooblaščenki vložil zahtevo za varstvo zakonitosti zaradi bistvene kršitve določb kazenskega postopka in zaradi kršitve kazenskega zakona. Vrhovnemu sodišču je predlagal, naj zahtevi za varstvo zakonitosti ugotovi in sodbo, kolikor se nanaša na obsojenega L. R. tako spremeni, da ga oprosti obtožbe, ali pa sodbo razveljavi in vrne zadevo Okrožnemu sodišču v Ljubljani v novo sojenje.
3. V zahtevi za varstvo zakonitosti je predlagal izločitev vrhovnih sodnikov Branka Masleše in Vesne Žalik. S sklepom Vrhovnega sodišča Su 1087/2014 z dne 11. 6. 2014 je bila zahteva za izločitev zavržena.
4. Vrhovni državni tožilec Mirko Vrtačnik je v obsežnem odgovoru na zahtevo, podanem na podlagi določbe drugega odstavka 423. člena Zakona o kazenskem

postopku (v nadaljevanju ZKP), ocenil, da zahteva za varstvo zakonitosti ni utemeljena, saj kršitve določb postopka in kršitve materialnega zakona niso podane. Vrhovnemu sodišču je predlagal, naj zahtevo za varstvo zakonitosti zavrne.

5. Pooblaščenka vložnika zahteve je v pisni izjavi nasprotovala stališču vrhovnega državnega tožilca in vztrajala pri navedbah v zahtevi za varstvo zakonitosti.

A-2

6. Zahtevo za varstvo zakonitosti je po določbi prvega odstavka 420. člena ZKP mogoče vložiti zaradi kršitve kazenskega zakona, zaradi bistvene kršitve določb kazenskega postopka iz prvega odstavka 371. člena ZKP in zaradi drugih kršitev kazenskega postopka, če so te vplivale na zakonitost sodne odločbe; v tem primeru mora vložnik zahteve izkazati kršitev in obrazložiti njen vpliv na to, da je odločba nezakonita. Kot razlog za vložitev zahteve je izrecno izključeno uveljavljanje zmotne ali nepopolne ugotovitve dejanskega stanja (drugi odstavek 420. člena ZKP). Pri odločanju se Vrhovno sodišče omeji na preizkus tistih kršitev zakona, na katere se sklicuje vložnik v zahtevi (prvi odstavek 424. člena ZKP), ki morajo biti konkretizirane in ne le poimensko navedene.
7. Vrhovno sodišče tudi poudarja, da je zahteva za varstvo zakonitosti izredno pravno sredstvo, ki je izključno v rokah strank. Vrhovno sodišče ne more ugotavljati kršitev mimo navedb v zahtevi za varstvo zakonitosti po uradni dolžnosti. Dispozitivnost strankam nalaga, da navedejo razloge in okoliščine, ki opredeljujejo in utemeljujejo uveljavljano kršitev zakona. Vrhovno sodišče lahko preizkusi obstoj tistih kršitev zakona, ki so v zahtevi konkretno utemeljene in pojasnjene, saj ni dolžno niti pooblaščenca samo preizkušati, ali so bile v postopku oziroma v sodbi storjene kršitve takšne vrste, na katere se na splošno sklicuje zahteva (sodba Vrhovnega sodišča I Ips 346/2008 z dne 23. 10. 2008).
8. V isti kazenski zadevi je zakoniti zastopnik Nadškofije Ljubljana po pooblaščenki vložil zahtevo za varstvo zakonitosti za obsojenega G. R. Vrhovno sodišče je s sodbo I Ips 51/2006 z dne 1. 10. 2007 zahtevi za varstvo zakonitosti ugodilo in izpodbijano pravnomočno sodbo glede obsojenih G. R. in M. K. razveljavilo in zadevo v tem obsegu vrnilo Okrožnemu sodišču v Ljubljani v novo sojenje. Ugotovilo je bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 6. točke prvega odstavka 371. člena ZKP. Sojenje obsojenemu R. pred vojaškim sodiščem, čeprav ni bilo ugotovljeno, ali je bila podana pristojnost tega sodišča (32. člen Zakona o ureditvi in pristojnosti vojaških sodišč, ki je določal, da se v določenih primerih lahko sodi tudi civilnim osebam). Ocenilo je, da tudi po takratni ureditvi ni bilo zanesljivo ugotovljeno, ali so izpolnjeni pogoji, da se

obsojenemu R. sodi v nenavzočnosti. Za soobsojenega M. Kr. je uporabilo institut iz drugega odstavka 424. člena ZKP, *beneficium choaesionis*, saj je presodilo, ker je bil obsojeni Kr. tudi sojen v nenavzočnosti, da obstajajo zanj enaki razlogi kot za obsojenega R.. Za obsojenega R. je ugotovilo še kršitev pravice do obrambe v zvezi s sojenjem v nenavzočnosti, in ker niso bili izvedeni in ocenjeni predlagani razbremenilni dokazi. Vrhovno sodišče je v navedeni zadevi presodilo navedbe o kršitvi kazenskega zakona in kršitev ni ugotovilo.

B-1

9. Vložena zahteva za varstvo zakonitosti za obsojenega L. R. je delno po vsebini enaka vloženi zahtevi za varstvo zakonitosti za obsojenega G. R.
10. Vložnica uveljavlja številne kršitve določb postopka (procesne kršitve) in kršitev kazenskega zakona po 1. in 4. točki 372. člena ZKP. Navedbam o kršitvah materialnega in procesnega zakona v pretežni meri ni bilo mogoče pritrditi. Med procesnimi kršitvami vložnica utemeljeno uveljavlja bistveno kršitev določb kazenskega postopka po 11. točki prvega odstavka 371. člena ZKP, kar je terjalo razveljavitev sodbe (B-3, točke 33 do 35). Presoj o utemeljenosti zatrjevanih in uveljavljanih kršitev Vrhovno sodišče podaja v nadaljevanju obrazložitve.
11. Zahteva v uvodnem delu (točke 1, 3, 4 in 5) uveljavlja kršitve kazenskega postopka po drugem odstavku 371. člena ZKP. Obsojeni L. R. je bil obravnavan zaradi kaznivega dejanja, za katerega je zakon predpisoval smrtno kazen in takšna kazen mu je bila izrečena ter izvršena. Vložnica zahteve se sklicuje na paragraf 97. Zakonika o sodnem kazenskem postopanju za Kraljevino Jugoslavijo (v nadaljevanju ZSKP), ki je določal, da mora sodišče uvesti preiskavo za kaznivo dejanje, za katero je (med drugim) predpisana smrtna kazen. Vložnica navaja, da bi moral biti obsojencu postavljen zagovornik, še preden je bila vložena obtožnica (določbe ZSKP sicer ne navaja, ta obveznost pa je bila po ZSKP določena v prvem odstavku paragrafa 60). Trdi, da preiskava ni bila uvedena, ampak da je bila v nasprotju z zakonom vložena neposredna obtožnica. Sodišče bi moralo obtožnico vročiti obsojenemu L. R., ki bi imel po 204. paragrafu ZSKP pravico do ugovora. Navaja, da obtožnica obsojencu ni bila vročena, zato ni imel možnosti ugovora zoper obtožbo in tudi ne možnosti pripraviti svojo obrambo. Tako „postavitev pod obtožbo“ ni stopila v veljavo, zato glavna obravnav a in sojenje nista bila dopustna. Sodišče obsojencu ni vročilo vabila na obravnavo. Po paragrafih 214. in 215. ZSKP bi sodišče moralo obdolžencem vsaj 8 dni pred glavno obravnavo vročiti vabilo, da lahko pripravijo svojo obrambo.

Zagovorniku obsojenega L. R. je bilo vabilo na obravnavo vročeno po 14. 8. 1946, ko je bila izdana odredba o razpisu razprave (glavne obravnave) za 21. 8. 1946. Zagovornik vabila ni dobil pravočasno in se ni mogel posvetovati z obsojencem in se ustrezno pripraviti na obravnavo.

12. ZSKP so sodišča lahko uporabila na podlagi določb Odloka o odpravi in razveljavljenju vseh pravnih predpisov, izdanih med okupacijo po okupatorjih in njihovih pomagačih; o veljavnosti odločb, izdanih v tej dobi; o odpravi pravnih predpisov, ki so veljali v trenutku okupacije po sovražniku (Uradni list Demokratične federativne Jugoslavije, št. 4-51/45 z dne 13. 2. 1945 – odlok je bil potrjen z Zakonom o potrditvi in spremembah Odloka o odpravi in razveljavljenju..., Uradni list FLRJ št. 86/46 z dne 25. 10. 1946). Po določbi 2. člena Odloka se pravni predpisi (zakoni, uredbe, naredbe, pravilniki, itd.), ki so veljali v trenutku okupacije po sovražnikih (pred 6. aprilom 1941), odpravijo, kolikor nasprotujejo pridobitvam narodno osvobodilne borbe, ter deklaracijam in odlokom Protifašističnega sveta narodne osvoboditve Jugoslavije in deželnih protifašističnih predstavniških zborov posameznih federalnih enot ter njihovih predsedstev, kakor tudi pravnim predpisom, izdanim po Nacionalnem komitetu osvoboditve Jugoslavije in njegovih poverjeništvih ter po vladah in posameznih poverjeništvih federalnih enot.
13. Do vsebinsko enakih očitkov, da je bila vložena neposredna obtožnica in da ni bila uvedena preiskava, se je opredelilo Vrhovno sodišče že v zadevi I Ips 51/2006. V obrazložitvi sodbe je navedlo, da je v času sojenja veljal ZKLD, ki je vseboval nekatere procesne določbe. V določbi 14. člena ZKLD je bil predpisan pripravljalni postopek, ki je bil namesto preiskovalnega postopka namenjen zbiranju podatkov in dokazov, potrebnih za odločitev, ali naj se vложи obtožnica. Vrhovno sodišče je poudarilo, da je ZKLD uzakonil eno izmed možnih ureditev preiskovalnega postopka, ki sama po sebi ni bila v nasprotju s splošno priznanimi pravnimi načeli, ter da bi uporaba določb ZSKP prišla v poštev šele, če zakon teh določb sploh ne bi imel, zato tudi ni podlage za sklepanje, da je bila v nasprotju z zakonom (ZSKP), zoper obsojenca vložena neposredna obtožnica.
14. Uzakonjena je bila ena od možnih ureditev preiskovalnega postopka, zato sklicevanje vložnice na določbo 97. paragrafa ZSKP ni utemeljeno. Po določbi prvega odstavka 14. člena ZKLD je moral biti osumljenec v pripravljalnem postopku zaslišan, kar je bilo storjeno v obravnavani zadevi. Obsojeni L. R. je bil zaslišan in je v pripravljalnem postopku podal obširen zagovor (v dokumentaciji, ki jo je pridobilo Okrožno sodišče v Ljubljani iz Arhiva Republike Slovenije, se nahaja obsojenčev zagovor na straneh 1909 do 1999 gradiva). Da je bilo v predhodnem postopku zbrano dokazno gradivo, je razvidno tudi iz obrazložitve obtožnice zoper obsojenega L. R. in ostale. Vrhovno sodišče je v sodbi I Ips 51/2006 presodilo, da je mogoče šteti za začetek postopka

izdajo odločbe Komisije za ugotavljanje zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev. Iz predloženega arhivskega gradiva o procesu zoper obsojenca in ostalim izhaja, da je navedena komisija za obsojenega L. R. izdala odločbo o ugotovitvi zločinov okupatorjev in njihovih pomagačev, v kateri je vsebovan opis njegovih dejanj v letih 1941 do 1945 in vsebuje tudi listinske dokaze. Odločba pa pomeni začetek pripravljalnega postopka, v katerem je bilo opravljeno zbiranje dokazov s strani navedene komisije, Uprave državne varnosti, javnega tožilca oziroma njegovih pomočnikov (enako sodba I Ips 51/2006).

15. V tretjem odstavku 14. člena ZKLD je bilo določeno, da se odsotnemu osumljencu, to je v primeru obdolženčeve nenavzočnosti, postavi zagovornika (se določi branilec) že v pripravljalnem postopku. Formalna obramba ni bila podrobneje urejena, vendar pa je bilo v citirani določbi uzakonjeno, v katerem primeru je potrebno že v pripravljalnem postopku postaviti zagovornika. Ne drži navedba vložnice zahteve, da obtožnica obsojencu ni bila vročena in da ni bil vabljen na obravnavo. Obsojenec je bil zaslišan na glavni obravnavi in je izrecno povedal, da je obtožnico dobil. Dejal je: „dobil sem jo že prej in sem jo nekajkrat prečital“. Vložnica zahteve tudi ne pojasni, na podlagi česa sklepa, da obsojeni R1 na glavno obravnavo ni bil vabljen, zato te navedbe niti ni mogoče preizkusiti. Kako vpliva na zakonitost sodbe dejstvo, da je bil zagovornik obsojenca vabljen na obravnavo po 14. 8., ko je bila izdana odredba o razpisu obravnave za 21. 8. 1946, vložnica zahteve tudi ne pojasni. Le na podlagi trditve, da se zagovornik ni mogel posvetovati z obsojencem in se ustrezno pripraviti na obravnavo, ni mogoče presojati, ali je bila kršena obsojenčeva pravica do obrambe, in storjena, ker zagovornik ni bil vabljen v roku 8. dni, kot je določal ZSKP, kršitev določb kazenskega postopka. Vložnica zahteve uveljavlja kršitev po 3. točki 420. člena ZKP, kar pomeni, da mora pojasniti vzročno zvezo med zatrjevano kršitvijo in zakonitostjo sodbe, česar ni storila.
16. Kršitve določb postopka, ker obsojenec ni mogel ugovarjati zoper obtožnico, vložnica ni pojasnila. Ne navaja, kakšne ugovorne trditve bi obsojenec v ugovoru zoper obtožnico navedel in v čem je bila, ker ni mogel ugovarjati zoper obtožbo, kršena njegova pravica do obrambe. Tudi zatrjevano kršitev je mogoče presojati le v okviru tako imenovane relativne kršitve določb kazenskega postopka, to je kršitve, ki je vplivala na zakonitost sodbe (3. točka prvega odstavka 420. člena ZKP). Tega, kako je okoliščina, da obsojenec zoper obtožbo ni mogel ugovarjati, vplivala na zakonitost sodbe, vložnica zahteve ne pojasni (tudi iz novejše sodne prakse, na primer sodba I Ips 252/2002 z dne 8. 7. 2004 izhaja, da sama okoliščina, da sodišče ni poučilo obdolženca o ugovoru zoper obtožbo, ni takšna, da bi vplivala ali mogla vplivati na pravilnost in zakonitost sodne odločbe; in če

vložnik očita sodišču relativno kršitev postopka – drugi odstavek 371. člena ZKP – lahko takšno kršitev Vrhovno sodišče vsebinsko obravnava le, če je v zahtevi za varstvo zakonitosti obrazložil vzročno zvezo med navedeno kršitvijo in nezakonitostjo izpodbijane sodne odločbe).

17. Vložnica uveljavlja kršitev pravice do obrambe s poudarjanjem, da je bil dan kratek rok za pripravo obrambe. Ne trdi, da se obsojenec ni mogel zagovarjati in tudi ne pojasni, v čem je kratek čas za pripravo obrambe vplival na zakonitost sodbe. Kot je bilo že poudarjeno, mora vložnik vpliv kršitve na zakonitost sodbe pojasniti, da lahko Vrhovno sodišče kršitev preizkusi (drugi odstavek 424. člena ZKP). Vložnica ne trdi, da obsojenec ni mogel podati zagovora. Obsojenemu R₁ je bila obtožba vročena pred začetkom glavne obravnave, v zvezi z obdolžitvami je obsojenec že v pripravljalnem postopku podal zagovor. Na glavni obravnavi je, potem ko je tožilec obtožbo prebral, kot je bilo že navedeno, povedal, da je z obtožnico seznanjen, povedal je tudi, da je obtožbo razumel in podal zagovor (zagovor je v prepisu stenogramskega zapisnika glavne obravnave zabeležen na list. št. 181 do 205 kazenskega spisa). Obsojencu je bila dana možnost obrambe, zagovornik mu je bil zagotovljen po vročitvi obtožnice do konca kazenskega postopka. Obsojenec in zagovornik sta bila navzoča na glavni obravnavi, na kateri so bili izvedeni dokazi, obsojencu je bila dana možnost, da se na glavni obravnavi brani pred očitki (tudi s pomočjo zagovornika) ter da se opredeli do izvedenih dokazov. Potek obravnave ne daje podlage za sklep, da je bilo obsojencu preprečeno ali omejeno uresničevanje pravice do obrambe (enako tudi sodbi Vrhovnega sodišča I Ips 66/2010 z dne 9. 12. 2010 in I Ips 57/2009 z dne 17. 9. 2009).
18. Tudi v točkah 40 in 41 zahteve vložnica trdi, da je bila obsojencu kršena pravica do obrambe z enakimi navedbami kot v točkah 3 in 5 zahteve. Meni še, da obsojenčev zagovornik ni opravil svoje vloge in da je svojo dolžnost izvršil le formalno, za kar ni bilo nobenih dejanskih razlogov. Trditve utemeljuje s tem, da naj bi se zagovornik bal, da si ni upal ugovarjati in grajati ter da je napisal čisto kratko pritožbo. Z domnevami o zagovornikovem ravnanju in razlogih zanj, ki nimajo opore v podatkih spisa, ostaja na ravni navajanja dejstev in ne utemeljuje procesne kršitve (o zagovornikovem izvajanju obrambe iz stenogramskega prepisa zapisnika o glavni obravnavi izhaja, da je zagovornik obsojenega R₁ izvajal aktivno obrambo ter je, kot je sam povedal, obrambo izvajal v okviru obsojenčevega zagovora in da se je obsojeni R₁ z obrambo svojega zagovornika strinjal – stran 395 zapisnika).
19. Vložnica trdi, da sodišče ni dopustilo in ni izvedlo dokazov, ki bi lahko bili v korist obsojencu, vendarle ne pove, katerih dokazov sodišče ni izvedlo in kateri dokazi, ki jih je predlagala obramba, niso bili izvedeni. Neobrazloženih navedb Vrhovno sodišče ni moglo preizkusiti.

20. Z navedbami, da so bili vsi preiskovalci, tožilci, sodniki nekdanji partizani, člani Komunistične partije, partizanski in partijski funkcionarji in da se nihče ni izločil, čeprav so bili z očitanimi dejanji tudi osebno prizadeti in zato izrazito pristranski (točka 42 zahteve) vložnica nakazuje na izločitveni razlog iz 6. točke prvega odstavka 39. člena ZKP (če so podane okoliščine, ki vzbujajo dvom o nepristranskosti). V času sojenja še ni bil sprejet procesni zakon (Zakon o kazenskem postopku je bil sprejet decembra 1948), ki bi določal izločitvene razloge, zato je potrebno v zvezi z navedbami vložnice uporabiti določbe ZSKP. Vložnica zatrjuje odklonitveni razlog, ki ga je bilo po prvem odstavku 32. paragrafa ZSKP mogoče uveljavljati do začetka glavne obravnave. Zoper odločitev, s katero je bila zavrnjena zahteva za izločitev, je bila dovoljena pritožba. Če pa se je takšna odločitev nanašala na sodnika, ki je vodil glavno obravnavo, je bilo mogoče to odločitev izpodbijati le s pravnim sredstvom, vloženim zoper sodbo (paragraf 36 v zvezi s 5. točko 336. paragrafa in 2. točko 393. paragrafa ZSKP). Tudi ZKP v drugem odstavku 41. člena predpisuje način uveljavljanja izločitvenega razloga ter opredeljuje stanje postopka, do katerega smejo stranke zahtevati sodnikovo izločitev iz razlogov po 6. točki prvega odstavka ali iz 2. točke drugega odstavka 39. člena ZKP. V četrtem odstavku 42. člena ZKP pa je določeno, da se lahko sklep, s katerim je bila zavrnjena zahteva za izločitev, izdan po vložitvi obtožbe, izpodbija samo v pritožbi zoper sodbo.
21. V obravnavanem kazenskem postopku stranke niso zahtevale izločitve sodnikov in ostalih oseb, ki jih v zahtevi navaja vložnica. Zato je njen ugovor mogoče presoјati le v okviru kršitve po 3. točki prvega odstavka 420. člena ZKP, kar pomeni, da mora biti izkazana vzročna zveza med zatrjevano procesno kršitvijo in zakonitostjo sodbe, česar pa vložnica zahteve ni obrazložila. Vložnica le s citiranjem domnevne pripadnosti sodnikov, preiskovalcev in tožilcev in nesubstanciranim zatrjevanjem, da so bili vsi osebno prizadeti z očitanimi dejanji, ne utemelji odklonitvenega izločitvenega razloga, da obstaja dvom o nepristranskosti sodnikov. Iz navedb, ki izhajajo iz razmer časa, v katerem je bil opravljeno sojenje obsoјencu, ni mogoče sklepati na obstoj razloga za izločitev, ki ga zatrjuje vložnica, in na dolžnost sodnikov ter ostalih, da sami predlagajo svojo izločitev. Vložnica tudi s temi navedbami ni izkazala vzročne zveze med zatrjevano kršitvijo in nezakonitostjo pravnomočne sodbe (primerjaj sodbo I Ips 66/2010 z dne 9. 12. 2010, točki 8. in 9. obrazložitve).

B-2

22. V točki 2 zahteve vložnica navaja, da obtožnica (sodba) ne vsebuje opisa kaznivih dejanj z vsemi njihovimi sestavnimi deli, da bi bilo mogoče uporabiti določen kazenski zakon. Zlasti nista navedena čas in kraj izvršitve kaznivih dejanj, niti posledice in druge okoliščine, ki so potrebne, da se dejanje čim jasneje označi (sklicuje se na paragraf 202. ZSKP). Po oceni vložnice obtožnica zato ni veljavna,

in ker je sodišče sodilo po neveljavni obtožnici je storilo bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 5. točke prvega odstavka 371. člena ZKP. Meni, da je bila storjena tudi relativna bistvena kršitev določb kazenskega postopka po drugem odstavku 371. člena ZKP (da obtožba ni bila veljavna vložnica zahteve zatrjuje tudi z navedbami, da obsojencu obtožnica ni bila vročena in da ni imel možnosti ugovora in možnosti za pripravo obrambe, točka 3 zahteve).

23. Kršitev določb kazenskega postopka po 5. točki prvega odstavka 371. člena ZKP je storjena, če je sodišče prekršilo predpise kazenskega postopka o vprašanju, ali je podana obtožba upravičenega tožilca, ali je podan predlog oškodovanca, ali dovoljenje pristojnega državnega organa. Kršitev je podana takrat, če obtožbe ne vloži upravičeni tožilec, pa tudi, če je ne vloži po legalnem postopku. Da navedbe, da obtožnica obsojencu ni bila vročena in da ni imel možnosti ugovora, ne utemeljujejo kršitve določb kazenskega postopka, je bilo že pojasnjeno (z navedbami vložnica tudi ni utemeljila bistvene kršitve določb kazenskega postopka po 5. točki prvega odstavka 371. člena ZKP). Vložnica ne zatrjuje, da obtožbe ni vložil upravičeni tožilec, ampak izraža pomisleke v zvezi z opisom dejanj. Konkretizacija časa kaznivega dejanja kot sestavni del opisa je v sodbi dovolj označena z opredelitvijo časa od leta 1941 do 1945. V točkah 1 do 10 (kolikor predstavljajo opise kaznivih ravnanj, kar bo pojasnjeno pri presoji kršitve kazenskega zakona) je v zvezi s konkretnimi ravnanji obsojenega R. pri vsakem dejanju posebej označen ali z datumom ali z letnico čas njegovega ravnanja ali pa opisan kot na primer v točki 8 „v dneh neposredno po italijanski kapitulaciji“. Takšna označba je dovolj jasna. V zvezi s časom in tudi s krajem storitve kaznivega dejanja je v sodni praksi zavzeto stališče, da sta kraj in čas kaznivega dejanja sicer pomembni modeliteti opisa dejanja, vendar pa nista odločilni okoliščini in da so podatki o kraju in času storitve kaznivega dejanja potrebni za individualizacijo konkretnega kaznivega dejanja, niso pa njegovi zakonski znaki (na primer sodba Vrhovnega sodišča I Ips 294/2006 z dne 22. 2. 2007 in druge). Vložnica ne zatrjuje, da bi bila čas in kraj kaznivega dejanja v opisu v izreku sodbe, za katerega je bil obsojenec spoznan za krivega, zakonski znak kaznivega dejanja in s tem ne zatrjuje kršitve zakona, češ da kraj in čas nista dovolj označena (v navedbah vložnice je mogoče zaslediti tudi zatrjevanje, da je bil prekršen kazenski zakon in da dejanje ni dovolj opisano in ne predstavlja kaznivega dejanja; Vrhovno sodišče je v sodbah I Ips 75/2001 z dne 19. 5. 2005 ali v sodbi I Ips 201/2005 z dne 19. 5. 2005 zapisalo, da je kraj kaznivega dejanja lahko odločilna okoliščina takrat, kadar je od kraja kaznivega dejanja odvisna uporaba kakšne pravne norme, enako velja tudi za čas storitve kaznivega dejanja). V zvezi s krajem zadostuje že, da je z navedbo „narodov Jugoslavije in slovenskega naroda“ kraj storitve dovolj označen. Pri posameznih ravnanjih pa je tudi mogoče razbrati kraj storitve, da so bila dejanja, razen dejanj v točkah 1 in 10 (storjeni v Zagrebu in Italiji – op. Kazenski zakonik Kraljevine Jugoslavije, ki se

je lahko uporabljal kot pravno pravilo, je v paragrafu 4 določal uporabo realnega načela, to je veljavnost za vsakogar, ki stori v tujini dejanje, uperjeno zoper državo in njeno ureditev), storjena na področju Slovenije oziroma v Ljubljani. V opisu dejanja pod naslovom „vojni zločini obtožencev pod 1., 3., 4., 5. in 6.“ sta čas in kraj storitve kaznivih dejanj zadovoljivo označena (čas sovražne okupacije slovenskega ozemlja). V posameznih točkah so časovno in krajevno označena posamezna ravnanja, ki jih je sodišče prve stopnje v izpodbijani sodbi štelo kot dejanja po 3. točki 3. člena ZKLD.

24. S citiranjem paragrafa 202. ZSKP, da mora biti v opisu dejanja naveden čas in kraj izvršitve kaznivega dejanja, druge okoliščine, ki so potrebne, da se dejanja čim jasneje označi, vložnica ne uveljavlja kršitve postopka. Tudi po sedaj veljavni določbi 2. točke prvega odstavka 269. člena ZKP sta kraj in čas kaznivega dejanja sestavini obtožnice in morajo biti v obtožnici navedena dejstva in druge okoliščine, ki so potrebne, da se kaznivo dejanje najbolj natančno označi. Vložnica trdi tudi, da gre za kršitev iz drugega odstavka 371. člena ZKP, vendar ne pojasni določno v čem je ta kršitev postopka podana, niti ne zatrjuje vpliva zatrjevanje kršitve na zakonitost sodbe (3. točka prvega odstavka 420. člena ZKP). Konkretizacije časa kaznivih dejanj kot sestavni del opisa je v sodbi dovolj označena. Kraj storitve ni bil konstitutivni element kaznivega dejanja, zaradi tega tudi pavšalna označba krajev kaznivega dejanja oziroma, da v katerem od opisov kaznivih ravnanj kraj ni naveden, ne pomeni nezakonnosti, ki bi jo bilo mogoče upoštevati v okviru zatrjevanje procesne kršitve.
25. O uvodnem delu opisa dejanja v točkah 6 do 9 zahteve z naslovom „Izrek o skupni krivdi vseh obsojencev“ vložnica trdi, da je nerazumljiv, da ne vsebuje vseh bistvenih zakonskih znakov, da opisuje ravnanje vseh obsojencev skupaj, ne da bi bilo konkretno navedeno, kaj naj bi kateri od njih storil. V uvodnem delu je na strani 3 sodbe v opisu dejanja navedeno, „da so obsojenci v času od leta 1941 do leta 1945 vstopili...“, pri čemer sodba ne pove kam in kako so vstopili. Opis dejanja še navaja, „da so v vsej dobi vojne in sovražne okupacije politično in vojaško sodelovali z okupatorji v cilju, da bi zatrli borbo narodov Jugoslavije in slovenskega naroda in pomagali okupatorju z namenom, da bi z njegovo pomočjo vzpostavili režim protijudske diktature in nacionalnega zatiranja ter na ta način izvršili izdajstvo naroda in domovine“. Ni jasno, kako je treba razumeti besede politično in vojaško sodelovanje z okupatorjem, iz česa je razviden cilj, da bi zatrli borbo slovenskega naroda in pomagali okupatorju, katero in kakšno borbo so hoteli zatreti, kdaj in kje so obsojenci izrazili in pokazali namen, da bi vzpostavili režim protijudske diktature. Šlo naj bi za izdajstvo naroda in domovine, narod in domovina pa nista pravna dolžnost ali obveznost. Dejanje ni opisano tako, da bi ga bilo mogoče historično določiti in nedvomno pripisati obsojencem in je tudi zato izrek sodbe nerazumljiv. V drugem delu uvodnega opisa pa je navedeno, da so obsojeni R in drugi obsojenci skupaj z okupatorjem, predvsem z obsojenim

Rč „organizirali, odredili, izvrševali in nasnovali neštete vojne zločine, ubijanje in izročanje ranjencev okupatorju, umore in pokole, zapiranja, mučenja, odvajanja v koncentracijska taborišča in na prisilno delo v korist okupatorjev, prisilno mobilizacijo... in druge vojne zločine, vsled česar nosijo odgovornost za smrt in trpljenje na desetisočev mož, žena in otrok“. Za obsojenega R. v sodbi ni naveden noben določen podatek, kdaj in kako naj bi organiziral, odredil in nasnoval kakšen vojni zločin, kaj šele množico vojnih zločinov na škodo desetisočev mož, žena in otrok. Ni navedeno, kako naj bi obsojeni Rupnik skupaj z obsojenim Rösenerjem izvrševal neštete vojne zločine, ni opisano, kako naj bi vsi obsojenci v različnih službah na različnih krajih organizirali, skupaj izvršili in nazadnje skupaj nasnovali vojne zločine. Ta del izreka sodbe je nerazumljiv, saj si nikakor ni moč predstavljati in ne razumeti, da so obsojenci skupaj organizirali vse, da so vsi skupaj vse izvrševali. V opisu dejanja tako niso navedeni bistveni zakonski znaki, kar pomeni, kot navaja vložnica, bistveno kršitev določb kazenskega postopka na način iz drugega odstavka 371. člena ZKP in se takšne sodbe ne da preizkusiti.

26. Vložnica zahteve ne uveljavlja kršitve določb kazenskega postopka po drugem odstavku 371. člena ZKP, ampak bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP z navedbami, da je izrek sodbe nerazumljiv in da se izreka sodbe v tem delu ne da niti preizkusiti.
27. Ta del zahteve za varstvo zakonitosti je po vsebini enak zahtevi za varstvo zakonitosti, ki je bila vložena za obsojenega Gr. , R. . Vrhovno sodišče v sodbi I Ips 51/2006 ni izrecno ugotovilo niti kršitve kazenskega zakona, niti bistvene kršitve določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP. Vrhovno sodišče je v citirani sodbi ugotovilo, da je opis dejanja v tem delu preobsežen in deloma preveč posplošen, vendar pa vsebuje navedbe konkretnih ravnanj. Prav v zvezi z očitkom o vstopu v vsej dobi vojne in sovražne okupacije, političnem in vojaškem sodelovanju z okupatorji, je ocenilo, da je opredeljen namen takega sodelovanja, ugotovilo je povezavo s konkretnim delom opisa dejanja za obsojenega R.
28. Enako je mogoče ugotoviti tudi za obsojenega L. , R. , saj so v posameznih točkah sodbe, ki se nanašajo na obsojenca, opisana konkretna R. , ravnanja. Opisano je R. sodelovanje z italijanskimi vojaškimi in civilnimi oblastmi ter njegovo ravnanje v zvezi z načrtovanjem uničenja partizanskih enot, pridobivanjem široke vohunske mreže, propagiranjem, po kapitulaciji Italije pa sodelovanje, vsaj od 23. 9. 1943 dalje, z nemško okupacijsko oblastjo. Splošni del opisa dejanja, ki je sicer skupen za vse obsojence, je tako treba povezati s posameznimi ravnanji, ki se očitajo obsojenemu R. in se zato pokaže, da opis dejanja ni nedoločen in nerazumljiv. Izrek sodbe je nerazumljiv takrat, ko ni mogoče ugotoviti, za katero kaznivo dejanje gre, tega pa

v obravnavanem primeru ni mogoče zaključiti. V sodbi I Ips 51/2006 je Vrhovno sodišče opozorilo, da je pri presoji vprašanja, ali so v izreku pravnomočne sodbe vsebovani bistveni zakonski znaki očitane kaznivega dejanja, treba izhajati iz opisa posameznih ravnanj kot celote in njihove medsebojne povezanosti, upoštevaje pri tem tudi uvodni del. Poudarilo je, da gre pri opisu dejanja za eno dejanje in ne za več kaznivih dejanj.

29. Drugi del opisa dejanja je res nedoločen, kar je ugotovljeno tudi v sodbi I Ips 51/2006, vendar ne predstavlja bistvene kršitve določb kazenskega postopka iz 11. točke 371. člena ZKP, ker se da ugotoviti, za katero dejanje gre pri presoji dejanja kot celote. Vrhovno sodišče ocenjuje, da je povezava mogoča (kar bo sicer tudi stvar presoje v ponovljenem sojenju), s konkretnim delom opisa, na primer v točki 7., kjer je navedeno, da je obsojeni R vzpostavil policijsko oblast in zlasti pomoč takozvani politični policiji, ki je izvajala teroristične metode ter pri tem kot podaljšana roka gestapa izvrševala tisoče najtežjih in krvavih zločinov nad našim narodom.... V isti točki se govori tudi o zaplembi imovine in o ukazih zaplembe imovine borcev NOV in POJ in njihovih rodbin in vseh, ki so na kakršenkoli način pomagali osvobodilni borbi.
30. V točki 10 zahteve vložnica uveljavlja bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 9. točke prvega odstavka 371. člena ZKP. Obtožnica je vsebovala očitke, da je obsojeni L R skupaj z R izvršil neštete vojne zločine... v izreku sodbe pa je opisano še, da so vsi (obsojenci) „organizirali, odredili in nasnovali“, česar obtožba ni vsebovala in je zato obtožba prekoračena ter je bila storjena navedena bistvena kršitev določb kazenskega postopka.
31. O enakem ugovoru, kot ga navaja zahteva vložena za obsojenega R, je Vrhovno sodišče že v sodbi I Ips 51/2006 presodilo, da primerjava opisov posameznih dejanj, ki jih vsebuje obtožnica in ki jih v smislu kršitve 9. točke prvega odstavka 371. člena ZKP problematizira zahteva za varstvo zakonitosti, z opisi, povzetimi v izrek pravnomočne sodbe, ne daje podlage za sklepanje, da je sodišče prekoračilo obtožbo. Objektivna identiteta med obtožbo in sodbo bi bila prekršena le, če bi sodišče obsojenca obsodilo za povsem drugo, ne pa samo za drugačno dejanje, kot je navedeno v obtožbi, ali če je v obsodilni sodbi opis dejanja spremenilo v obsojenčevo škodo. Tega pa po presoji sodbe zoper obsojenega R ni mogoče trditi, saj dejanje ni drugačno oziroma drugo in tudi ni spremenjeno tako, da bi bilo mogoče trditi, da je spremenjeno v obsojenčevo škodo. Dodajanje besed, ki so izrecno navedene v drugem skupnem delu opisa dejanja pod naslovom Vojni zločini, ob presoji, da gre za eno ravnanje in da dejanje predstavlja celoto, ne pomeni zatrevane kršitve določb kazenskega postopka iz 9. točke prvega odstavka 371. člena ZKP. Vložnica tudi v točki 23. zahteve v zvezi s posameznimi dejanji obsojenca, opisanimi pod točkami 1 do 10, pa tudi v zvezi z dejanji pod naslovom Vojni zločini obtožencev, trdi, da so

dejanja druga in nekatera tudi bistveno drugačna kot tista, ki so bila opisana v obtožnici. Svoje trditve ne obrazloži, zato je Vrhovno sodišče ni moglo preizkusiti (pregled obtožbe in sodbe pa pokaže, da ne gre za druga oziroma drugačna dejanja, ampak za redukcijo opisa obsojencu očitanih ravnanj: gre za opise v skrčenem obsegu, ki ne spreminjajo bistva stvari in ne pomenijo spremembe opisa dejanja, ki bi jo lahko šteli za kršitev po 9. točki prvega odstavka 371. člena ZKP).

B-3

32. Bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP v zvezi z obrazložitvijo sodbe vložnica zatrjuje v točki 39 zahteve, da je obrazložitev popolnoma pavšalna, posplošena, da ima nejasne razloge, komentarje in propagandni jezik. Drži sicer, da je obrazložitev sodbe skromna, vendar v tistih delih, kjer obrazložitev za obsojenega R₁ obstaja, določene razloge sodba ima. Vložnica svojih navedb določno ne konkretizira. Neobrazložena pa je tudi navedba, da je obrazložitev v nasprotju z izrekom, zato Vrhovno sodišče ni moglo preizkusiti, ali je podana bistvena kršitev določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP.
33. V zvezi z bistveno kršitvijo določb kazenskega postopka pa so dovolj konkretizirane vložnične navedbe pod naslovom „Izrek o posamični krivdi obsojenega I R₁“ v točkah 11 do 23 zahteve. Vložnica v tem delu zahteve zatrjuje tudi, da dejanja, ki so opisana v navedenih točkah ne izpolnjujejo zakonskih znakov nobenega kaznivega dejanja, niti po tedanjih predpisih Kraljevine Jugoslavije, niti po povojnih določbah 3., 4. in 7. točke 3. člena ZKLD in da je s sodbo prekršen kazenski zakon (o kršitvi kazenskega zakona bo podana presoja v nadaljevanju). Uveljavlja, da sodba ni obrazložena in da gre za bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP in da preizkus sodbe tako sploh ni mogoč.
34. Vložnici sicer ni mogoče pritrditi, da sodba sploh nima obrazložitve, vendar pa ima vložnica prav, da dejanja, ki so v izreku sodbe opisana pod točkami 1, 3, delno tudi 7, 9 in 10 niso obrazložena in da sodba o teh dejanjih nima razlogov (za dejanje pod točko 9 je Vrhovno sodišče presodilo, da ne izpolnjuje znakov kaznivega dejanja). Kot je bilo že poudarjeno, ker procesni zakon (ZKP) še ni bil sprejet, je bilo potrebno v zvezi z obrazložitvijo in sestavinami sodbe uporabiti ZSKP oziroma njegove določbe kot pravna pravila. V paragrafu 292. so bile določene sestavine pisnega odpravka sodbe, v točki 3. razlogi sodbe. Paragraf 293. ZSKP je določal, da je v razlogih sodbe treba navesti kratko, toda povsem določno, katera dejstva sodišče šteje za dokazana ali nedokazana in iz katerih razlogov; kateri razlogi in nagibi so vodili sodišče ob reševanju pravnih vprašanj in zavračanju izvestnih ugovorov o tem, zlasti pa o obstoju ali neobstoju okoliščin, ki po zakonu izključujejo krivdo ali izključujejo, ukinjajo, zmanjšajo ali

povečujejo obtoženčevo kaznivost, ali ki izključujejo pregon (vsebinsko je paragraf 293. ZSKP enak sedmemu odstavku 364. člena ZKP, ki določa, kaj mora vsebovati obrazložitev sodbe). Tudi Uredba o vojaških sodiščih z dne 24. 5. 1944 (v nadaljevanju Uredba) je v drugem odstavku 28. člena predpisovala, da mora pisno izdelana sodba vsebovati izrek in obrazložitev in določala, da je v obrazložitvi sodbe potrebno natančno navesti ugotovljena dejstva in dokaze, na podlagi katerih se je sodišče prepričalo o resničnosti teh dejstev, na primer priznanje, izpovedbo določenih prič, listine, izvedence; posebej je bilo treba obrazložiti oceno dokazov ter obteževalne in olajševalne okoliščine za odmero sankcij.

35. Ni se mogoče strinjati z državnim tožilcem v odgovoru na zahtevo, da navedene bistvene kršitve določb kazenskega postopka ni, ker je obsojeni R. storitev očitanih mu ravnanj priznal in da zato izostanek obrazložitve ne predstavlja kršitve določb postopka. Državni tožilec se je skliceval na postopek o priznanju krivde po sedaj veljavnem ZKP, ko sodba v primeru, če obtoženec na predobravnavnem naroku krivdo prizna, nima obrazložitve o krivdi. Po oceni Vrhovnega sodišča v obravnavani zadevi te vzporednice ni mogoče potegniti. Ne ZSKP, ki se ga je lahko uporabilo kot pravna pravila, ne Uredba, ki je veljala pred ZKLD, nista poznala postopka o priznanju krivde. ZSKP je v paragrafu 254. določal, da obtoženčevo priznanje, kakor tudi je popolno, ne razrešuje predsednika senata in sodišča dolžnosti, da opravi zbiranje nadaljnjih dokazov. Upošteva določbe ZSKP (pa tudi Uredbe) je sodba, ne glede na zapis v pravnomočni sodbi „da je obsojeni R. dejanja priznal, da pa v nekaterih točkah skuša zmanjšati svojo osebno krivdo“ (stran 33) morala imeti o vseh delih obrazložitve. O vseh delih, torej o vseh kaznivih ravnanjih, navedenih v izreku, ki se nanašajo na predmet obtožbe in druge odločitve, ki jih je sodišče sprejelo v zvezi z obtožbo, so morali biti v pisno izdelani sodbi razlogi. V sodbi morajo biti obrazložena dejstva, ki so pomembna za uporabo določb materialnega in procesnega zakona. Obrazloženo mora biti, kako je sodišče doseglo svojo odločitev. Pri presoji sodbe je treba izhajati iz procesnih standardov, veljavnih v času sojenja. Presoja je možna glede temeljnih postopkovnih garancij obsojencu. Te pa niso dosegale tedanjih procesnih standardov in tako tudi niso bile v zadostni meri upoštevane, saj je bilo sodbo potrebno obrazložiti v vseh njenih delih. Prvostopenjska sodba v navedenih točkah ne obsega presoje zagovora obsojenca in dokazov in ne vsebuje razlogov o odločilnih dejstvih in zakonskih znakih kaznivega dejanja, za katerega je bil obsojenec spoznan za krivega in ki izhajajo iz izreka sodbe ter pomenijo dejanski temelj sodbe. Sodba ni bila v skladu s tedanjimi pravnimi načeli, zaradi česar vložnica utemeljeno uveljavlja, da je podana bistvena kršitev določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP, ki je terjala razveljavitev sodbe.

B-4

36. V zahtevi vložnica utemeljuje kršitev kazenskega zakona po 1. točki 372. člena ZKP (da je kazenski zakon prekršen v vprašanju, ali je dejanje, zaradi katerega se obtoženec preganja, kaznivo dejanje) in po 4. točki 372. člena ZKP (da je kazenski zakon prekršen v vprašanju, ali je bil glede kaznivega dejanja, ki je predmet obtožbe, uporabljen zakon, ki se ne bi smel uporabiti).
37. Navedbam v zahtevi, o kršitvi kazenskega zakona v pretežni meri ni moč pritrditi. Vložnica v točkah 33 do 37 zahteve pod naslovom „Kvalifikacija dejanj in kazni“ trdi, da dejanja, ki so opisana v izreku sodbe, ne vsebujejo vseh zakonskih znakov kaznivih dejanj iz 3. člena ZKLD, ker sodišče v sodbi ni ugotovilo in tudi ne navaja nobenega bistvenega znaka temeljnega kaznivega dejanja zoper narod in državo iz 2. člena ZKLD. Brez zakonskih znakov temeljnega kaznivega dejanja, pa nobeno izvršitveno dejanje iz drugih členov ZKLD, ni kaznivo dejanje. Pred in med drugo svetovno vojno obsojeni R₁ ni mogel ciljati na nasilno zrušenje ali spravljanje v nevarnost državne ureditve FLRJ, ker ni obstajala. Tudi temeljne pridobitve osvobodilne vojne, federativna ureditev države, enakopravnost in bratstvo jugoslovanskih narodov ter ljudska oblast so bili lahko pridobljeni šele po koncu vojne. Dejanja, za katera je bil z izpodbijano sodbo spoznan za krivega obsojenec, so bila storjena pred sprejemom in uveljavitvijo ZKLD (zakon je bil sprejet dne 1. 9. 1945). Uporaba ZKLD za ta dejanja je zato nezakonita in protiustavna in bi sodišče moralo uporabiti tedaj veljavni Kazenski zakonik Kraljevine Jugoslavije (v nadaljevanju KZKJ). Sodišče kazni ne bi smelo odmeriti po novem Zakonu o vrstah kazni, kar je storilo, ampak po KZKJ, ki je določal bistveno blažje kazni, kot so bile predpisane za dejanja po ZKLD. Vložnica meni, da iz sodbe ne izhaja, upošteva pravo opredelitev dejanj, da je obsojeni R₁ izvršil zločine po 3., 4. in 7. točki 3. člena ZKLD in koliko dejanj je bilo opredeljenih po posamezni točki. Ni ugotovljeno, katero dejanje iz izreka je pravno opredeljeno po 3., 4. ali 7. točki 3. člena ZKLD. Sodba je zato nedoločna in nerazumljiva, zato je bila storjena tudi bistvena kršitev določb kazenskega postopka (po 11. točki prvega odstavka 371. člena ZKP). Glede na določbo 18. člena ZKLD (uporaba milejšega zakona), ki je bila spremenjena 23. 7. 1946 pred sojenjem obsojenemu R₁ in ostalim, sodišče ne bi smelo soditi po določbah ZKLD, ker določbe tega zakona niso blažje od prejšnjih. Moralo bi soditi po prejšnjih, to je predvojnih predpisih. S sojenjem po ZKLD je sodišče storilo kršitev tako procesnih kot materialnih kazenskih zakonov.
38. Na vsebinsko enake navedbe, da dejanje v opisu dejanja v izpodbijani pravnomočni sodbi nima vseh zakonskih znakov kaznivih dejanj iz 3. člena ZKLD, ker sodišče v sodbi ni ugotovilo bistvenih zakonskih znakov temeljnega kaznivega dejanja po 2. členu ZKLD in da sodišče ne bi smelo uporabiti ZKLD, ker so bila vsa dejanja storjena v letih 1941 do 1945, ko storilci niso mogli ciljati

na nasilno zrušenje in spravljanje v nevarnost državne ureditve FLRJ in uresničevati ciljev iz 2. člena ZKLD, v zahtevi za varstvo zakonitosti za obsojenega Gregorija Rožmana, je Vrhovno sodišče v sodbi I Ips 51/2006 o kršitvi kazenskega zakona odgovorilo s sklicevanjem na sodbo I Ips 199/96 z dne 25. 3. 1999 v povezavi z odločbo Ustavnega sodišča Republike Slovenije z dne 22. 10. 1998, št. U-I-247/96 o presoji ZKLD. Navedlo je, da ima retroaktivnost svoj legitimni cilj v tem, da so se v času druge svetovne vojne pojavili delikti, ki si jih prejšnji zakonodajalci niso mogli niti zamisliti, kaj šele predvideti, ter da je v odločbi Ustavnega sodišča poudarjeno, da določbe ZKLD, s katerimi so bila inkriminirana kazniva dejanja, v času nastanka in veljavnosti niso bile v neskladju z načelom zakonitosti v kazenskem pravu, ki so ga že tedaj kot splošna pravna načela priznavali civilizirani narodi, in da inkriminacija teh dejanj z vidika določenosti in s tem zakonitosti ni bila vprašljiva. S pravilno uporabo teh materialnopравnih določb bi bila ob spoštovanju procesnih jamstev, ki so jih v okviru splošnih načel že takrat priznavali civilizirani narodi, preprečena njihova zloraba.

39. V citirani sodbi je Vrhovno sodišče presodilo, da je za razumevanje in presojo utemeljenosti stališča zahteve za varstvo zakonitosti, po kateri dejanja opisana v izreku, nimajo zakonskih znakov kaznivega dejanja po 3. členu ZKLD, oziroma sploh znakov kateregakoli kaznivega dejanja in ali je s takšnimi ravnanji mogoče povzročiti prepovedano posledico (obstoj vzročne zveze) opisano v izreku izpodbijane sodbe, potrebno poznati in analizirati opis ravnanj in njihovih posledic, navedenih v sodbenem izreku. Vrhovno sodišče ob razveljavitvi sodbe iz procesnih razlogov za obsojena R. in K. v sodbi ni navedlo, da določb ZKLD ni mogoče uporabiti, niti ni presodilo, da dejanja, opisana v izreku sodbe, ne predstavljajo kaznivega dejanja po 3. in 4. točki 3. člena ZKLD, za katero je bil spoznan za krivega obsojeni R. Vrhovno sodišče je v citirani sodbi tudi poudarilo, da odprtost pomenov pojmov, ki so normativni znaki kaznivih dejanj, s tem pa tudi odprtost opisov, zahteva presojo motivov in namenov, na podlagi katerih je mogoče sklepati o obsojenčevem motiviranem naklepu, ki se zahteva za storitev očitane kaznivega dejanja.
40. Kaznivo dejanje zoper ljudstvo in državo je bilo opredeljeno v prvem odstavku 2. člena ZKLD kot vsako dejanje, kateremu je cilj, da bi se z nasiljem zrušila ali spravila v nevarnost obstoječa državna ureditev FLRJ, ali da bi se spravila v nevarnost njena varnost na zunaj in temeljne demokratske, politične, narodne in gospodarske pridobitve osvobodilne vojne: federativna ureditev države, enakopravnost in bratstvo jugoslovanskih narodov in ljudska oblaste (Zakon o potrditvi, spremembah in dopolnitvah zakona o kaznivih dejanjih zoper narod in državo z dne 15. 8. 1945, Uradni list FLRJ z dne 23. 7. 1946). Drugi člen ZKLD po vsebini označuje kaznivo dejanje veleizdaje. To kaznivo dejanje je poznala tudi Kraljevina Jugoslavija. V KZKJ iz leta 1929 je bil paragraf 94. „izdajstvo države“

uvrščen v poglavje z naslovom „Kazniva dejanja zoper obstoj države in njeno ustavno ureditev“. Paragraf 94 je v 1. točki določal, da se z robijo ali zatočenjem kaznuje, kdor započne dejanje, ki meri na to, da bi se s silo ali pretnjo, da se uporabi sila zoper osebe ali stvari, izpremenila državna ustava ali izpremenil ustavni red prestolonasledstva. Objekt kazenskopravnega varstva po ZKLD je bila državna (ustavna) in politična ureditev. Namen iz 2. člena ZKLD je bilo potrebno konkretizirati, vendar pa že opis dejanj, v katerem je navedeno, da je obsojenec sodeloval z okupatorjem v cilju, da bi zatrl borbo narodov Jugoslavije in pomagal okupatorju z namenom, da vzpostavi režim, ki vsebuje protinarodne cilje in da gre tako za izdajstvo naroda in domovine, ta namen vsebuje. Vrhovno sodišče je v sodbi I Ips 51/2006 ocenilo, da je namen iz 2. člena ZKLD opisan na strani 3 sodbe „da so obsojenci, torej tudi obsojeni R₁ ..., vstopili in v vsej dobi vojne in sovražne okupacije politično in vojaško sodelovali z okupatorji“, s čimer je opredeljen namen delovanja iz 2. člena ZKLD. V sedaj obravnavani zadevi to velja za obsojenega R₁ Uvodnemu delu sledijo v posameznih točkah opisana dejanja obsojenega R₁ ..., v katerih je mogoče povzeti konkretne trditve o obsojenčevem sodelovanju z obema okupatorjema. Pri presoji vprašanja, ali so v izreku pravnomočne sodbe vsebovani bistveni zakonski znaki obsojencu očitane kaznivega dejanja, je treba izhajati iz opisa posameznih ravnanj kot celote in njihove medsebojne povezanosti, upošteva pri tem tudi uvodni del.

41. Namen iz 2. člena ZKLD je potrebno, kot izhaja iz ustavne odločbe U-I-247/96, ugotoviti v vsakem posameznem primeru z dokaznim postopkom kot enega bistvenih zakonskih znakov kaznivih dejanj tako pri 2. členu ZKLD, kakor tudi pri posameznih kaznivih dejanjih iz 3. člena ZKLD (navedenih v točkah 1. do 14.).
42. Vrhovno sodišče je v zvezi z retroaktivno veljavo ZKLD običajno presojalo, ali gre za dejanje po 3. točki 3. člena ZKLD (vojni zločini), ki je določala, da velja za storilca iz 2. člena, kdor stori vojno zločinstvo, to je, kdor ob času vojne ali sovražnikove okupacije deluje kot kolovodja, organizator, naredbodajalec, pomagač ali neposredni izvršilec umorov, obsodb na smrtno kazen in njih izvršitve, zapiranja, mučenja, prisilnega izsiljevanja ali odvajanja prebivalstva Jugoslavije v koncentracijska taborišča, v internacijo ali na prisilna dela; kdor namerno povzroči gladovanje prebivalstva, prisilno raznarodovanje, prisilno mobilizacijo, odvajanje v prostitucijo, posilstvo, prisilno prehajanje v drugo vero; kdor ob istih pogojih vrši prijavljanja, ki imajo za rezultat v tej točki navedene ukrepe terorja in prisiljevanja ali kdor ob enakih okoliščinah ukaže ali izvrši požig, uničevanje ali ropanje javne ali zasebne imovine; kdor postane funkcionar terorističnega aparata in policijskih formacij sovražnikovih ali uslužbenec njegovih zaporov, koncentracijskih ali delovnih taborišč, ali kdor nečloveško ravna z jugoslovanskimi državljani ali vojnimi ujetniki, ali kdor stori kako drugo dejanje, ki pomeni vojno zločinstvo. Vrhovno sodišče je tudi v drugih primerih, ko ne gre za vojne zločine, dopuščalo uporabo ZKLD tudi za dejanja, storjena pred

njegovo uveljavitev (tako sodba I Ips 199/96 z dne 25. 3. 1999). Po ZKLD inkriminacija sovražnega delovanja pomeni konkretizacijo delovanja storilcev, ki je usmerjeno v konkretno posledico oziroma namen, ki je opredeljen v 2. členu ZKLD. Vrhovno sodišče je v več odločbah sprejelo stališče, da ZKLD obsega tudi ravnanja med drugo svetovno vojno. V sodbi I Ips 66/2010 z dne 9. 12. 2010 je ocenilo, da izvršitvena ravnanja, kot je organizacija belogardistov (4. točka 3. člena), sodelovanje s sovražnim okupatorjem (6. točka 3. člena) in delovanje, ki je imelo za posledico aretacijo, internacijo ali usmrtnitve (3. točka 3. člena), ustrezajo inkriminacijam in kaznivim dejanjem iz ZKLD. Tudi v tej sodbi se je sklicevalo na stališče iz sodbe I Ips 199/96. V sodbi I Ips 66/2006 z dne 24. 9. 2009 je obravnavalo kaznivo dejanje po 3. in 4. točki 3. člena v zvezi z 2. členom ZKLD. Šlo je za dejanja, storjena v času druge svetovne vojne, in sicer, da je obsojenec v času vojne in sovražnikovega okupacije organiziral oborožene vojaške formacije, sestavljene iz jugoslovanskih državljanov z namenom podpirati sovražnika in se boriti proti svoji domovini (inkriminacija po 4. točki 3. člena) ter da je sodeloval v terorističnem policijskem aparatu gestapa (v zadevi so bile v opisu dejanja navedene konkretne organizacijske oblike, na katere so se kazenskopравни očitki nanašali, kot gestapo, četniška ilegalna obveščevalna mreža za gestapo, četniška ilegala na Gorenjskem in podobno ter opisi konkretnih nalog, ki so jih opravljali obsojenci za omenjene formacije). Vrhovno sodišče je presodilo, da je določno opredeljen način izvršitve kaznivega dejanja. V zvezi s povezavo z 2. členom ZKLD pa je v točki 22. obrazložitve sodbe ocenilo, da je z besedno zvezo „obstoječa državna ureditev“ mišljena vsakokratna (ustavna in na drugih pravnih aktih temelječa) družbena ureditev, ki je obstajala v času storitve kaznivega dejanja. Presodilo je, da je namen iz 2. člena ZKLD določno zatrjevan pri obsojencih z navedbami, da so v času vojne in sovražnikove okupacije organizirali oborožene vojaške formacije, sestavljene iz jugoslovanskih državljanov (4. točka 3. člena ZKLD). V sodbi I Ips 64192/2012 z dne 23. 12. 2015 je Vrhovno sodišče v točki 14. obrazložitve poudarilo tudi pomen obstoja tako imenovane avnojske Jugoslavije, ki je formirala organe oblasti na drugem zasedanju AVNOJ-a 29. 11. 1943. Sklicevalo se je na odločbo Ustavnega sodišča U-I-6/93 o Uredbi o vojaških sodiščih z dne 24. 5. 1944 – točka 8.b odločbe in na odločbo, s katero je Ustavno sodišče presojalo ZKLD – točka 8. odločbe. Obe odločbi poudarjata, da je bila zakonodajna funkcija od drugega zasedanja AVNOJ-a dana nedvomno samo AVNOJ-u in med dvema zasedanjema tega organa predsedstvu AVNOJ-a, kar je potrebno upoštevati tako, da je mogoče namen iz 2. člena ZKLD presojati v luči takrat nastajajoče državne ureditve.

43. Kot je bilo predstavljeno, je bil objekt kazenskopravnega varstva po ZKLD državna (ustavna) in politična ureditev. Izjema je veljala za vojne zločine, storjene med drugo svetovno vojno, ki so bili kaznivi tudi po splošnih od civiliziranih narodov priznanih pravnih načelih. V točki 15 odločbe U-I-247/96 Ustavno

sodišče ugotavlja, da je člen 2. ZKLD primerljiv z določbami v nekaterih veljavnih kazenskih zakonikih drugih držav, ki kažejo, da pravzaprav vsaka država kazensko varuje obstoječo (državno) ustavno ureditev pred nasilnim rušenjem. Utemeljeno je stališče vložnice, da je treba namen iz 2. člena ZKLD konkretizirati oziroma opisati. Vendar pa, kot je bilo že poudarjeno, je v opisu dejanja, v katerem je v uvodnem delu opisano delovanje vseh obsojencev, tako tudi obsojenega R., da so v vsej dobi vojne in sovražne okupacije politično in vojaško sodelovali z okupatorji, opredeljen namen iz 2. člena ZKLD. Vsa dejanja po 3. členu ZKLD, opisana v točkah 1 do 14 pa tudi pomenijo kazniva dejanja zoper ljudstvo in državo, saj za storilca kaznivega dejanja iz 2. člena velja zlasti tisti, ki stori dejanja, inkriminirana v 1. do 14. točki 3. člena ZKLD. Ravnanje obsojenega R. je v konkretnem delu opisano kot sodelovanje z okupacijskimi oblastmi (italijanskimi in kasneje nemškimi tako na političnem kot na vojaškem področju). Dejanja presegajo običajno sodelovanje z okupatorjem, saj gre za ravnanja, ki merijo na rušenje državne oziroma ustavne ureditve. Dejanja (kolikor so dovolj konkretizirana, da jih je mogoče označiti kot kazniva ravnanja iz 3. člena ZKLD) imajo poleg elementov dejanja po 4. točki 3. člena ZKLD tudi elemente po 6. točki 3. člena ZKLD, ki je določala, da kdor v času vojne in sovražne okupacije vstopi v politično sodelovanje s sovražnikom, ali gre v njegovo službo in mu pomaga pri izvajanju rekvizicije, odvzemanju hrane in drugih dobrin ali pri izvajanju kakršnihkoli prisilnih ukrepov proti prebivalstvu. Ravnanje po tej točki sicer ni pravno opredeljeno v sodbi, vendar pa pomanjkljivost sodbe pri pravni opredelitvi ne pomeni okoliščine, ki bi predstavljala bistveno kršitev določb kazenskega postopka, saj ne gre za odločilna dejstva, ampak za uporabo prava. Zato ni mogoče pritrditi vložnici, da je zaradi, po njenem, nejasne pravne opredelitve dejanj, storjena bistvena kršitev določb kazenskega postopka. Dejanja vsebujejo elemente dejanja po 4. točki 3. člena ZKLD, ki je določala, da je storilec kaznivega dejanja iz 2. člena ZKLD tudi, kdor v času vojne organizira ali vabi druge naj vstopijo ali sam vstopi v oborožene vojaške ali policijske formacije, sestavljene iz jugoslovanskih državljanov z namenom podpiranja sovražnika ali skupne borbe z njim zoper svojo domovino, ali kdor v ta namen prejme od sovražnika ali od druge tuje sile orožje, ali se pokorava njihovim odredbam (sodelovanje z italijansko vojsko pred kapitulacijo Italije in domobranstvo). 4. točka 3. člena ZKLD je torej inkriminirala tako organiziranje kot vstop v kvizlinške formacije med vojno. Vstop oziroma organiziranje kvizlinških formacij z namenom sodelovanja z okupatorjem in s tem tudi borbe zoper svojo domovino, že samo po sebi vsebuje namen rušiti obstoječo ustavno oziroma državno ureditev, kar je zapisano v točki 23 sodbe Vrhovnega sodišča I Ips 66/2006. Tudi v sodbi I Ips 64192/2012 je zavzeto enako stališče.

Dejanji pod točkami 7 in 8 opisujeta tudi elemente dejanja po 3. točki 3. člena ZKLD. Dejanje pod točko 10 (storjeno po koncu druge svetovne vojne) in po uveljavitvi ZKLD po 1. 9. 1945 pa tudi opisuje konkretno ravnanje z namenom iz 2. člena ZKLD. O presoji posameznih dejanj bodo podani razlogi v nadaljevanju.

44. Vložnica zahteve trdi, da retroaktivna uporaba ZKLD, tudi upoštevanje določbo prvega odstavka 18. člena, da se kazniva dejanja, določena s tem zakonom, ki so bila izvršena, preden je ta zakon dobil veljavo, o katerih še ni bila izrečena pravnomočna sodba, kaznujejo po tem zakonu, če so njegove določbe milejše od prejšnjih, ni mogoča. Za dejanja, storjena pred uveljavitvijo ZKLD, je prišla v poštev predvsem uporaba Uredbe, uporaba določb ZKLD pa v primeru, ko so bile določbe tega zakona milejše od določb Uredbe (primerjaj točko 10 odločbe Ustavnega sodišča U-I-247/96). Ustavno sodišče je sicer v odločbi U-I-6/93 odločilo, da se ne smejo uporabljati vsi tisti elementi določb Uredbe, ki so in kolikor so v konkretnih kazenskih postopkih bili uporabljeni zgolj kot inkriminacija statusa in se niso nanašali na določno opredeljena dejanja obtožencev – vsi tisti elementi določb Uredbe, ki so in kolikor so v konkretnih kazenskih postopkih zaradi svoje premajhne določenosti predstavljali podlago za samovoljo takratnih sodišč in vsi tisti elementi določb, ki so omogočili sojenje za dejanja, storjena pred uveljavitvijo Uredbe, pa ta niso bila kazniva po splošnih od civiliziranih narodov priznanih pravnih načelih. Spoznalo pa je za dopustno retroaktivno veljavo Uredbe in njeno uporabo za dejanja – storitev ali opustitev, ki so bila v času, ko so bila storjena, kazniva po splošnih pravnih načelih, ki so jih priznavali civilizirani narodi (točka 20 odločbe). Ustavno sodišče je torej dopustilo retroaktivno veljavo Uredbe v delu, v katerem je bila ta sicer v skladu s splošnimi, od civiliziranih narodov priznanimi pravnimi načeli. Vrhovno sodišče ugotavlja, da so dejanja obsojenca, ki imajo znake kaznivega dejanja in so v skladu s tem načelom, bila kazniva po splošno priznanih načelih, ki so jih preganjale takrat moderne države, torej tudi za dejanja, ki jih je kot taka poznala Kraljevina Jugoslavija (in jih tudi danes poznajo pravne ureditve držav).
45. Celotno ravnanje obsojenega R je opisano kot kaznivo dejanje, ki zajema različne izvršitvene oblike njegovega ravnanja, opredeljene po točkah 3, 4 in 7 (bolj pravilno 6) 3. člena ZKLD v zvezi z 2. členom ZKLD. Tudi v sodbi I Ips 51/2006 je Vrhovno sodišče zavzelo stališče, da je pri presoji vprašanja, ali so v izreku pravnomočne sodbe vsebovani bistveni zakonski znaki obsojencu očitane kaznivega dejanja, treba izhajati iz opisa posameznih ravnanj kot celote in njihove medsebojne povezanosti (upoštevanje tudi uvodni del). Dejanje je torej opisano kot dejanje z različnimi izvršitvenimi oblikami, ki zajemajo posamezne inkriminacije, navedene v 3. členu ZKLD, ki zasledujejo isti namen. Gre za dejanje, storjeno v daljšem časovnem razdobju in je potrebno upoštevati kot čas izvršitve kaznivega dejanja celotno obdobje, v katerem je trajalo izvrševanje kaznivega dejanja, tako kot pri trajnih oziroma trajajočih kaznivih dejanjih. Pri teh dejanjih velja pravilo,

da je kaznivo dejanje storjeno (dokončano), ko je storjeno zadnje dejanje, ki sodi v sestavo kaznivega dejanja. Da se ZKLD lahko uporabi tudi za dejanja, storjena med drugo svetovno vojno, je bilo predstavljeno s sodno prakso Vrhovnega sodišča, pri čemer se obsojenemu R v sklopu enega kaznivega dejanja po ZKLD očitajo tudi dejanja po 3. točki 3. člena ZKLD (vojni zločini), pri katerih pa retroaktivna uporaba zakona ni vprašljiva. Tako ni v nasprotju s pravilno uporabo zakona uporaba ZKLD za vsa ravnanja, za katera je bil obsojeni R spoznan za krivega.

46. Vložnica uveljavlja, da dejanja niso pravilno pravno opredeljena, ker jih ni mogoče opredeliti po ZKLD, ampak da bi bilo potrebno uporabiti KZKJ. Uveljavlja kršitev po 4. točki prvega odstavka 372. člena ZKP. V točki 40 obrazložitve te sodbe je navedeno, da je KZKJ vseboval tudi kaznivo dejanje, ki je sankcioniralo napad na državno in ustavno ureditev (paragraf 94). V istem poglavju KZKJ so navedena tudi dejanja, ki jih storilec stori med vojno. V paragrafu 105 (vojno izdajstvo z vojaško službo) je bilo določeno, da se državljani Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki sprejme med vojno zoper kraljevino ali njene zaveznike službo v sovražnikovi vojski ali ostane v njej še nadalje, dasi do tega ni prisiljen, kaznuje z robijo do 15 let; smrtna kazen ali dosmrtna robija pa je bila zagrožena za državljana, ki se je udeležil vojne kot borec (podobno kaznivo dejanje vsebuje tudi 368. člen sedaj veljavnega Kazenskega zakonika – KZ-1). V paragrafu 106 (vojno izdajstvo z dejansko pomočjo) je bila sankcionirana pomoč sovražniku med vojno zoper kraljevino in njene zaveznike s tem, da mu storilec osebno kaj stori ali ga s čim preskrbi in predpisana kazen z robijo do 10 let ter stranska denarna kazen. V paragrafu 107 (vojno izdajstvo glede vojakov, vohunov, itd.) je bilo določeno, da se z robijo do 15 let kaznuje, kdor da med vojno zoper Kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev ali njene zaveznike sovražniku pomoč s tem, da pridobi v sovražniku vojake ali poskusi zavesti vojake kraljevine ali njenih zaveznikov, naj preidejo na sovražno stran (točka 1). V Paragrafu 108 (vojno izdajstvo z oškodovanjem vojske) pa je bila kot pravna dobrina zaščiten dejanska varnost države na zunaj; predpisana je bila robija od enega do dvajsetih let, (podobno inkriminacijo, kot jo je vseboval paragraf 106 vsebuje 370. člen KZ-1, ki v drugem odstavku sankcionira državljana Slovenije, ki med vojno politično ali gospodarsko sodeluje s sovražnikom; podobno inkriminacijo, kot jo je vseboval paragraf 107 vsebuje določba 369. člena KZ-1).

B-5

47. Kršitve kazenskega zakona za dejanja, opisana pod točkami 1 do 10, vložnica v zahtevi uveljavlja v točkah 11 do 23. O dejanju, opisanem pod točko 1., trdi, da opis dejanja ne vsebuje zakonskih znakov nobenega kaznivega dejanja. Dejanje se nanaša na čas pred kapitulacijo jugoslovanske vojske (17. 4. 1941), ko je obsojenec v Zagrebu izdelal pisni načrt za formacije ustaške kopenske vojske in ga

predal ustaškemu polkovniku. Vložnica meni, da bi bil za pravno opredelitev dejanja nujen podatek, ali je obsojenec načrt izročil pred kapitulacijo jugoslovanske vojske, ali šele po njej, da bi bilo potrebno podrobno pojasniti, kakšna je bila vsebina načrta, zakaj in čemu ga je naredil ter zakaj ga je izročil in ali je bil načrt izvršen, kdo, kje in kako ga je izvršil in zakaj je bil izvršen.

48. Navedena dejstva se nanašajo na dejansko stanje, ki v sodbi v zvezi s tem kaznivim dejanjem ni obrazloženo. Teh dejstev ni potrebno navajati v opisu dejanja. V točki 1 je zajet skrčen del opisa po obtožbi (v obtožbi je bil med drugim naveden tudi čas storitve dejanja 11. 4. 1941), vendar je v opisu, da je obsojeni R₁ (kot general) takrat še delujoče jugoslovanske vojske izdelal pisni načrt za formacijo ustaške kopenske vojske in ga predal ustaškemu polkovniku, pri čemer je splošno znano, da je bila 10. aprila ustanovljena Neodvisna država Hrvaška (NDH) na ozemlju Jugoslavije, čeprav v skopi in skrčeni obliki konkretizirano dejanje, ki meri na rušenje državne (ustavne) ureditve.
49. O dejanju pod točko 2 vložnica navaja, da v opisu ni mogoče najti zakonskih znakov nobenega kaznivega dejanja, saj je navedeno le sodelovanje z italijanskimi vojaškimi in civilnimi oblastmi (v opisu dejanja so navedena imena italijanskih komandantov, generalov in članov obveščevalne službe ter, da je z njimi obsojeni R₁ sodeloval). Po oceni vložnice sodelovanje ni konkretizirano. Sodelovanje lahko seže od pravno obveznega, preko taktičnega do prepovedanega sodelovanja z okupatorjem. Meni tudi, da sodba v zvezi s tem dejanjem nima razlogov in da se je ne da preizkusiti.
50. Državni tožilec ocenjuje, ker gre za eno ravnanje, že funkcije oseb, s katerimi je obsojenec sodeloval, predvsem člani obveščevalnih služb, kažejo na to, da ni moglo iti zgolj za obvezno sodelovanje v skladu z mednarodnim pravnim redom. Po oceni državnega tožilca je sodelovanje v nadaljevanju v naslednjih točkah izreka podrobneje opredeljeno.
51. Vrhovno sodišče ugotavlja, da tudi če bi povezali opis dejanja z drugimi ravnanji, opisanimi v nadaljnjih točkah sodbe, na katere opozarja državni tožilec (točke se nanašajo na delovanje v času italijanske okupacije), ni mogoče iz skopega opisa izluščiti znakov kaznivega dejanja. Vrhovno sodišče se strinja z vložnico zahteve, da je sodelovanje z italijanskimi vojaškimi in civilnimi oblastmi le z navedbo imen določenih komandantov, generalov in članov obveščevalne službe, presplošno in premalo konkretizirano. Ker niso konkretizirani znaki kaznivega ravnanja, Vrhovno sodišče navedb o bistveni kršitvi določb postopka ni presojalo.
52. Po presoji vložnice je dejanje opisano v točki 3 izreka sodbe; organiziranje bivših

jugoslovanskih oficirjev in podoficirjev ter agitacija, da ostanejo lojalni okupatorju, za kar je bil obsojeni R. spoznan za krivega, ne vsebuje zakonskih znakov dejanja po 4. točki 3. člena ZKLD, saj zakonski znaki dejanja niso konkretizirani.

53. V dejanju pod točko 3 izreka izpodbijane sodbe je bilo navedeno, „da je obsojenec v prvih mesecih okupacije pričel organizirati bivše jugoslovanske oficirje in podoficirje, vršil med njimi agitacijo, da ostanejo okupatorju lojalni in predvsem, da se ne priključijo borbi našega ljudstva“. Vložnica ne pojasni stališča, da organiziranje bivših jugoslovanskih oficirjev in agitacija, da ostanejo lojalni okupatorju, ne vsebuje znakov kaznivega dejanja. Takšno ravnanje je inkriminirala določba 107. člena KZKJ, po ZKLD pa predstavlja vsaj napeljevanje h kaznivemu dejanju po 4. točki 3. člena ZKLD.
54. O dejanju, opisanem pod točko 4 izreka, vložnica trdi, da je opis dejanja le splošen, in da iz njega ni mogoče ugotoviti zakonskega znaka kateregakoli kaznivega dejanja ne po KZKJ, niti po ZKLD. Ni nobenega določnega podatka o času, kraju, načinu, osebah in sredstvih, da bi bilo mogoče ugotoviti, za katero kaznivo dejanje gre. Sodba nima ustreznih dejanskih ugotovitev in razlogov, saj ni ugotovljeno niti subjektivno niti objektivno dejansko stanje.
55. O času in kraju kot modelitetama opisa kaznivega dejanja je bilo že odgovorjeno v točkah 23 in 24 te sodbe. Za presojo, ali je opisano kaznivo dejanje, ni odločilen opis oseb ali sredstev, saj ne osebe ne sredstva niso znaki kaznivih dejanj, na podlagi katerih bi bilo mogoče ugotoviti, kot trdi vložnica, za katero kaznivo dejanje gre. Opisano je obsojenčevo delovanje v funkciji ljubljanskega župana v korist italijanskega okupatorja (javljanje važnih dogodkov, uvajanje italijanskega jezika, propagiranje fašističnega tiska, preimenovanje ulic, govori na različnih okupatorjevih prireditvah, izvajanje gospodarskih direktiv okupatorja, organiziranje v Ljubljani okupacijskega civilnega aparata, preko katerega je obsojenec izvrševal naloge in odredbe italijanskega fašističnega osvajalca). Slednje presega nujno sodelovanje z okupatorjem. Po Haaškem pravilniku o zakonih in običajih vojne na kopnem iz leta 1907, ki je sestavni del IV. Haaške konvencije o zakonih in običajih vojne na kopnem, na splošno velja, da se krajevna zakonodaja, pravosodje in uprava, kolikor je mogoče nadaljujejo (načelo kontinuitete uprave). V zvezi z upravno in sodno organizacijo, je po Haaškem pravilniku določeno, da mora okupator ukreniti vse potrebno, da vzpostavi in zagotovi, kolikor se le da, javni red ter socialno in gospodarsko življenje in pri tem spoštuje zakone, ki veljajo v deželi, razen če temu nasprotuje kakšna absolutna ovira. Ravnanje obsojenega R., ki je opisano v točki 4. izreka sodbe, sodelovanje, ki naj bi bilo vzpostavljeno z okupatorjem oziroma tisto, kar je okupator dolžan vzpostaviti, presega. Vložnica zahteve trdi, da v opisu tega dejanja ni mogoče zaznati znakov nobenega kaznivega dejanja, ne po KZKJ ne po

ZKLD. Strinjati se je sicer mogoče z vložnico zahteve, da opis dejanja ne vsebuje znakov ravnanj po 3., 4. in 7. točki 3. člena ZKLD, za katere je bil spoznan za krivega obsojeni R . Treba je upoštevati, da gre za opis dejanja kot enega dejanja, da so posamezni deli le opisi ravnanj v okviru enega dejanja in da so opisana posamezna dejanja in ravnanja, ki tvorijo celoto (pravna opredelitev dejanja bo v pristojnosti sodišča v nadaljnjem postopku). Z vložnico se ni mogoče strinjati, da dejanje nima zakonskih znakov nobenega kaznivega dejanja iz KZKJ, saj je opisana ravnanja inkriminiral paragraf 106. Nadaljnja presoja o pravni opredelitvi pa pokaže, da to dejanje vsebuje znake političnega sodelovanja s sovražnikom v času vojne ali sovražnikove okupacije, nedovoljeno kolaboracijo, ki jo je inkriminiral 6. točka 3. člena ZKLD.

56. S trditvijo, da ni ugotovljeno niti subjektivno niti objektivno dejansko stanje, vložnica uveljavlja nedovoljen razlog za zahtevo za varstvo zakonitosti, to je zmotno ugotovitev dejanskega stanja. Ni se mogoče strinjati z vložnico, da sodba o tem dejanju nima razlogov.
57. Kršitev kazenskega zakona v zvezi z dejanjem pod točko 5 vložnica utemeljuje z navedbami, da opredelitev pojma partizanskih enot ne pomeni borcev, navaja, da sodba govori o „partizanskih edinicah“, ne da bi te enote kakorkoli pravno opredelila. Meni, da te enote v juniju 1942 niti po domačem, niti po mednarodnem pravu niso bile priznane vojaške enote. Partizani po mednarodnem pravu niso bili varovani bojovníki, ampak člani ilegalnih paravojaških tolup pod vodstvom teroristične komunistične partije. Za kvalifikacijo obsojenčevega dejanja, bi bila pravna opredelitev statusa partizanov nujna, kajti načrt za uničenje nezakonitih „enot“, ki niso bojovníki, ni kaznivo dejanje. Sodba ne pove, za katere, kakšne in čigave „kvizilinske oddelke“ naj bi šlo in kako naj bi jih obsojeni R „postavil pod svoje poveljstvo“, prav tako ni ugotovljeno, kako naj bi obsojeni R „ uvedel vohunsko mrežo“ in kaj je ta vohunska mreža delala in zakaj naj bi šlo za kaznivo dejanje.
58. V tem delu zahteve vložnica prepleta dejanske in pravne razloge, s katerimi trdi, da dejanje, ki je opisano v točki 5 izreka sodbe, ni kaznivo dejanje. Strinjati se je mogoče z državnim tožilcem, da ta del izreka sodbe navaja, da je obsojeni R v juniju leta 1942 generalu Robottiju predložil pisni načrt, predlog za pojačanje vojaške posadke v deželi, uvedel široko vohunsko mrežo in predlagal, da se postavi domače (kvizilinske) oddelke pod neposredno (italijansko) poveljstvo – poveljstvo okupatorja. V tem delu opisa dejanja ni, kot navaja vložnica, opisano, da je obsojeni R kvizilinske oddelke postavil pod svoje poveljstvo (v Enciklopediji Slovenije, leto 2000, strani 153 in 154, je navedeno, da so bile vaše straže oborožene enote protirevolucionarnega tabora v ljubljanski pokrajini v letih 1942 do 1943. V začetku avgusta so se te enote skupaj z legijo smrti vključile v MVAC – Milicia voluntaria anticomunista. MVAC so bile enote prostovoljne

protikomunistične milice, italijanski general M. Roata je konec avgusta 1942 izdal posebna navodila za ustanavljanje in delovanje oddelkov MVAC. Vaške straže so imele svoje postojanke. S posredovanjem uradov MVAC so skrbele za oskrbo in oborožitev vaških straž italijanske oblasti. Posadkam vaških straž so neposredno poveljevali slovenski častniki, postojanke pa so bile pod poveljstvom večjih italijanskih enot, ki so imele v postojankah svoje častnike za zvezo. Za ustanavljanje novih postojank in za oskrbo ter nadzorovanje sta pri poveljstvu 9. armadnega zbora pri štabu italijanske divizije „Isonzo“ delovala posebna urada oziroma sekcije MVAC). Gre za dejstva, ki so bila v času sojenja dobro znana, zato so tudi opisi dovolj konkretni in že sami po sebi, kot poudarja državni tožilec, predstavljajo takšno vrsto kolaboracije, ki je ni mogoče šteti ali kot nevtralnno ali kot nujno kolaboracijo, ampak kot obsojenčevo sodelovanje z okupatorjem. Gre za vzpostavljjanje vojske, ki bo delovala pod poveljstvom okupatorja, izdelovanje načrtov, uvedba vohunske mreže, itd., kar predstavlja uresničitev zakonskih znakov dejanja iz 4. točke 3. člena ZKLD, pa tudi dejanja po 105. oziroma 107. paragrafu KZKJ. Tako kot navaja tudi državni tožilec, gre za cilj vojaškega delovanja pod poveljstvom okupatorja (načrt za uničenje enot pa lahko predstavlja tudi ravnanje po 3. točki 3. člena ZKLD).

59. Pravilnik o zakonih in običajih vojne na kopnem iz leta 1907 določa, da je bila prebivalstvu na zasedenem ozemlju priznana pravica do upora proti okupatorju (1. in 2. člen). Položaj pa je bil tudi urejen z Ženevsko konvencijo o ravnanju z vojnimi ujetniki v 4. členu. Pogoji so bili, da takšne pripadnike prostovoljnih enot ali uporniškega gibanja vodi oseba, ki je za svoje podrejene odgovorna, da imajo določen razpoznavni znak, ki je od daleč opazen, da odkrito nosijo orožje in da pri vodenju svojih operacij upoštevajo vojaške zakone (glej tudi Enciklopedija Slovenije, 8. knjiga, leto izdaje 1994, stran 247). O tem, da je bil partizanom priznan status vojnih ujetnikov je Vrhovno sodišče zavzelo stališče v sodbi I Ips 3/96 z dne 19. 2. 1998, v kateri se je sklicevalo na pravila mednarodnega prava (navedena v citiranem pravilniku), s čimer je zavrnilo trditev, da pripadnikov partizanskih enot po mednarodnem pravu ni bilo mogoče šteti za vojne ujetnike. Pripadnike takih enot pa je ščitila tudi Martensova klavzula, navedena v uvodnem delu k IV. Haaški konvenciji o zakonih in običajih vojne iz leta 1907, da v primerih, ko neka situacija ni urejena s pravili veljavnega pogodbenega prava, civilno prebivalstvo in pripadnike oboroženih sil ščitijo načela mednarodnega prava, ki izhajajo iz običajev, sprejetih med civiliziranimi narodi, zakoni človečnosti in zahtev javne vesti.
60. Ni se mogoče strinjati z vložnico, da opis dejanja pod točko 6 ni kaznivo dejanje, ker osvoboditev internirancev, čeprav ne vseh, ne more biti kaznivo dejanje, zlasti pa ne vojno zločinstvo.
61. Predlog za izpustitev internirancev seveda ni kaznivo dejanje, vendar se

obsojenemu R. ne očita kot kaznivo ravnanje, da je predlagal italijanskemu generalu Robottiju osvoboditev jugoslovanskih oficirjev, ampak da je predlagal dne 3. 8. 1942, naj se osvobodijo iz internacije le tisti, ki so „fašistično orientirani“ in da je dne 22. 3. 1943 ponovno predložil seznam interniranih oficirjev, jih razdelil v tri kategorije in predlagal, naj tretja skupina zaradi nezanesljivosti do okupatorja, še nadalje ostane v internaciji. Opis dejanja ne opisuje prizadevanja obsojenca za osvoboditev internirancev, kot navaja vložnica, ki se z drugim delom opisa dejanja, kateri oficirji naj se osvobodijo in kateri naj ostanejo v internaciji, ne ukvarja. Z navedbami, ki ne zajemajo opisa celotnega ravnanja in ki so tudi v nasprotju z opisom, vložnica zahteve ne uveljavlja kršitve zakona. Po oceni državnega tožilca dejanje vsebuje elemente kaznivega dejanja po 3. točki 3. člena ZKLD in sicer odvajanje prebivalstva v internacijo, kar, kot navaja, predlog, da nekdo v internaciji ostane nedvomno je.

62. O dejanju pod točko 7 (vložnica v zahtevi napačno navaja točka 8 - točki 18 in 19 zahteve) vložnica citira IV. Haaško konvencijo iz leta 1907 skupaj s Pravilnikom o zakonih in običajih vojne na kopnem, da je prepovedano ukiniti domačo civilno, to je sodno in upravno oblast, da je okupator dolžan skrbeti za red in varnost, za življenje in zdravje domačih prebivalcev, za varnost ljudi in njihovega premoženja. Glede na citirane določbe po oceni vložnice vzdrževanje domače uprave in policijske oblasti ni nedovoljeno, ampak izrecno ukazano ravnanje in tako ne more biti kaznivo. Ocenjuje, da je ob ravnanju, ki je zaradi koristi domačih prebivalcev okupatorjeva mednarodna obveznost, za prebivalce okupirane dežele celo dolžnost in ne samo pravica sodelovati z okupatorjem. Navaja tudi, da je po KZKJ bilo kaznivo dejanje le politična in vojaška pomoč sovražniku pri doseganju njegovih vojnih ciljev, gospodarsko sodelovanje, ki krepí sovražnikovo vojno silo in neposredna služba v sovražnikovi vojski. V ravnanjih, ki so navedena v prvem odstavku v opisu dejanja v točki 7 sodbe ni opisan noben zakonski znak kaznivega dejanja. Enako velja za drugi odstavek opisa dejanja v navedeni točki. Meni, da je opis ravnanj obsojenca tako slab, da jih ni mogoče kazenskopravno in historično kvalificirati in identificirati. Ni navedeno, katere ukaze je obsojenec izvajal, zakaj so Vesti ovaduške, koga in komu so ovajale, pri katerih okupatorjevih zločinih naj bi obsojenec pomagal. Gre za golo naštevande brez navedb in potrebnih dokazov bodisi za objektivno bodisi za subjektivno dejansko stanje, kar pomeni tako kršitev kazenskega zakona kot tudi bistveno kršitev določb kazenskega postopka, saj sodbe ni mogoče preizkusiti. Trdi, da za dejanja, opisana v točki 7, ni dokazov in da sodba ni obrazložena.
63. Citirane obveznosti okupatorja po mednarodnem pravu še ne pomenijo, da te mednarodne obveznosti opis dejanja v točki 7 izreka sodbe vsebuje. Opis dejanja je širši od očitka, da je obsojenec sodeloval pri vzpostavitvi civilne uprave in policije. Navedena so konkretna ravnanja obsojenega R. potem, ko je 23. 9. 1943 sprejel mesto šefa pokrajinske uprave v Ljubljani (po odredbi Vrhovnega

komisarja za cono Jadransko primorje, Rainerja). Opis v izreku sodbe se ne nanaša le na sodelovanje ali vzpostavljjanje civilne uprave, ampak na obsojenčevo ravnanje z namenom, da z reorganizacijo civilne uprave in policije z nacističnimi in terorističnimi metodami izvaja okupatorjeve ukaze z namenom, da pomaga vzdrževati okupacijo in dušiti osvobodilne napore slovenskega naroda. Očitilo se mu je tudi, da je s pomočjo informativnega urada, v katerega je bila vključena Tajna obveščevalna služba – TOS, ki je izdajala ovaduška sporočila Vesti, ta poročila dostavljal gestapu, H. [redacted] i policiji, Rösenerjevemu štabu, soobtoženemu R. [redacted], da je beležil politično pripadnost posameznikov in pomagal na tak način okupatorju pri izvajanju njegovih zločinskih dejanj. Očitki v opisu dejanja so še stalno informiranje gestapa in Sicherheitsdiensta, organiziranje propagande, ki je pomagala utrjevati okupacijo (po krinko protikomunističnih predavanj netil bratomorno klanje...), da je potrjeval predavatelje za protikomunistična predavanja zaradi jačanja Goebbelsove propagande, pa tudi sam govoril po radiu ter na organiziranih zborovanjih. Prav tako se mu v tem delu opisa dejanja očita vzpostavitev uprave policije v Ljubljani in policijske oblasti, ki je s pomočjo „politične policije“ izvajala teroristične metode ter kot podaljšana roka gestapa izvršila na tisoče najtežjih in krvavih zločinov. Konkretizirano je tudi, da je obsojeni R. [redacted] v septembru 1943 izročil soobsojenemu H. [redacted] 200.000 lir za plačevanje ovaduhov in špijonov policije (omemba gestapa oziroma delovanje politične policije, ki izvaja teroristične metode kot podaljšana roka gestapa, pa glede na čas, v katerem je bilo opravljeno sojenje, to je dobro leto po koncu druge svetovne vojne, ob poznavanju strukture in dejavnosti ter ravnanj politične policije, to je gestapa, zadostuje).

64. Glede na konkretne očitke obsojencu se ni mogoče strinjati z vložnico, da opisa dejanja ni mogoče ne kazensko pravno ne historično konkretizirati in kvalificirati. Opis ne vsebuje le golega naštevanja brez navedb, ampak opisuje konkretno obsojenčevo ravnanje. Prav tako se ni mogoče strinjati z vložnico, da glede na okupatorjeve mednarodne obveznosti, do prebivalcev okupirane dežele za prebivalce obstaja celo dolžnost in ne samo pravica sodelovati z okupatorjem, s čimer tudi utemeljuje, da dejanje ni kaznivo dejanje. Vložnica se sklicuje na Haaški pravilnik o zakonih in običajih vojne iz leta 1907 o obveznostih okupatorja. V istem pravilniku je tudi določeno ravnanje okupatorja nasproti civilnemu prebivalstvu v členih 44. do 46. V navedenih členih je določeno, da je prepovedano siliti prebivalstvo okupiranega teritorija, da daje podatke o vojski drugi vojskujoči strani ali o njenih obrambnih sredstvih, prepovedano prisiliti prebivalstvo okupiranega teritorija, da priseže zvestobo sovražni državi, torej okupatorju. Čast in pravice družine, osebno življenje in zasebna lastnina kot tudi verska opredelitev in opravljanje verskih dejanj morajo biti spoštovani. Mednarodna pravila o ravnanju okupatorja do civilnega prebivalstva ne predpisujejo lojalnosti prebivalstva okupirane države okupatorju, in tudi ne

dolžnosti sodelovanja. Pri dejanju, opisanem pod točko 7, gre za dejanja, ki predstavljajo vsaj politično pomoč sovražniku, in tudi za ravnanja, uperjena proti prebivalstvu, kakršna so opredeljena v 3. in 6. točki 3. člena ZKLD, pa tudi 106. člen Kazenskega zakonika Kraljevine Jugoslavije (varstven objekt dejanj, ki predstavljajo napad na fizično oziroma telesno integriteto je bil po KZKJ jasen, to je življenje in telesna celovitost ter osebna svoboda; očitka o netenju bratomornega klanja in o najtežjih in krvavih vojnih zločinih pa sta očitka, ki ju je treba vrednostno opredeliti pri dokazovanju in je njihovo uresničitev mogoče ugotavljati na podlagi izvedenih dokazov ter njihove ocene; ti očitki pa seveda niso takšni, da bi bilo mogoče na podlagi njihovega vrednotenja v opisu trditi, da ne opisujejo znakov kaznivega dejanja).

65. Vložnica neutemeljeno zatrjuje, da sodba o tem dejanju nima razlogov. Kot je bilo že obrazloženo, o obsojenčevih ravnanjih v prvem odstavku opisa sodba nima razlogov, v zvezi z drugim odstavkom opisa pa razlogi so. Vložnica trdi tudi, da ni dokazov za presojo subjektivnega oziroma objektivnega dejanskega stanja, s čimer izpodbija dejansko stanje, česar z vloženim izrednim pravnim sredstvom ni mogoče uveljaviti.
66. V zvezi z dejanjem pod točko 8 (v zahtevi napačno navedena točka 9.) vložnica ponavlja, da ravnanje obsojenega R. ni kaznivo, ker je organizacija domačih varnostnih sil dolžnost in pravica po mednarodnem pravu, da tudi domobranska prisega ni kaznivo dejanje, ker sme okupator od domače varnostne sile zahtevati izjavo lojalnosti. Navedba, da so „domobranci prisegli zvestobo Hitlerju za borbo proti NOV in zaveznikom Angliji, Ameriki in SSSR“ je v nasprotju z vsebino originalne domobranske prisege. Amerika, Anglija in SSSR kot države po mednarodnem pravu niso bile zaveznice partizanov, saj tako imenovana NOV ni bila država in ni bila subjekt mednarodnega prava. Domobranci so delovali samo na ozemlju Slovenije. Navedba v opisu dejanja, „da je obsojenec z oklicem mobilizacije 3. maja 1945, ko je postal poveljnik Slovenskega domobranstva in Gorenjskega domobranstva in hotel čim bolj zaščititi okupatorjev umik pred zmagovito jugoslovansko armado“, je v nasprotju z vsebino listin, ki so v sodnem zapisu. Sodba ni obrazložena in ne navaja dokazov, gre le za gole trditve.
67. V opisu dejanja ni opisana le domobranska prisega in organizacija domačih varnostnih sil, ampak konkretno sodelovanje obsojenega R. z nemškim okupatorjem po kapitulaciji Italije. Opisano je, da je obsojenec po pooblastilu Vrhovnega komisarja Reinerja ustanovil vojaško formacijo „Slovensko domobranstvo“, da je sodeloval pri formiranju organizacijskega štaba domobranstva, da je postal dne 24. septembra 1944 generalni inšpektor Slovenskega domobranstva, da je v tej funkciji skrbel za pridobitev oficirjev in

podoficirjev, ki so se šolali v posebnih tečajih in nemški SS podoficirski šoli, da je izdajal povelja in ukaze, da je treba pripadnike NOV brez odlašanja napasti in pokončati, ter sodelovati z nemško vojsko in policijo; opisano je tudi ravnanje 3. maja – navedeno pri povzetku navedb vložnice zahteve.

68. Domobranstvo je bila vojaška struktura, ki jo je ustanovila in z orožjem ter ostalo opremo oskrbovala nemška uprava na področju nekdanje Ljubljanske pokrajine. Ustanovljeno je bilo po odredbi Vrhovnega komisarja za operacijsko cono Jadransko primorje, Reinerja. Vrhovni vodja slovenskega domobranstva, v katerega so načelno šteli tudi policijski zbor v Ljubljani, je bil višji vodja SS in policije Rösener (Slovenska novejša zgodovina od 1848 do 1992, prva knjiga, stran 694 in naslednje). Opisana je vloga obsojenca in njegovo ravnanje v zvezi z ustanovitvijo in organizacijo domobranstva, to je vloga pri oboroženi formaciji, ki je bila dejansko v sestavu nemških čet ali pa je predstavljala pomožne čete in se borila na strani okupatorja. V opisu dejanja ni povzeto besedilo domobranske prisega, ki se je glasila: „Prisegam pri vsemogočnem bogu, da bom zvest, hraber in svojim nadrejenim pokoren, da bom v skupnem boju z nemško oboroženo silo, stoječo pod poveljstvom vodje velike Nemčije, SS četami in policijo proti banditom in komunizmu, kakor tudi njegovim zaveznikom, svoje dolžnosti vestno izpolnjeval za svojo slovensko domovino kot del svobodne Evrope. Za to sem pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje. Tako mi bog pomagaj“. Navedba v opisu ne pomeni bistvenega odstopanja, kar uveljavlja vložnica zahteve. V opisu dejanja ni zatrjevano, da se je prisega glasila tako, kot je zapisano. Navedba, da so prisegli za borbo proti NOV in zaveznikom, Angliji, Ameriki in SSSR, ne pomeni, da dejanje, opisano v tej točki ni kaznivo dejanje (na konferenci v Teheranu – 28. novembra do 1. decembra 1943 je bil sprejet sklep o pomoči jugoslovanskim partizanom. S tem je bilo osvobodilno gibanje priznано kot vojaški soborec v zavezniški koaliciji in so tako pripadniki NOV bili priznana vojska protifašistične koalicije na ozemlju Jugoslavije – Slovenska novejša zgodovina, prva knjiga, stran 718). Partizanske formacije so bile s strani zaveznikov priznane kot soborec. V času, ki je zajet v opisu dejanja, je že obstajala tako imenovana AVNOJ-ska Jugoslavija, kar je bilo tudi že pojasnjeno v citiranih delih odločb Ustavnega sodišča U-I-6/93 in U-I-247/96 v točki 42. obrazložitve te sodbe. Za opis dejanja je bistveno, da dejanje pod točko 8 opisuje dejavnost in dejanje, ki ju je mogoče pravno opredeliti po 4. točki 3. člena ZKLD, pa tudi po 105. členu KZKJ.
69. Vložnica tudi trdi, da je očitek iz opisa dejanja o ravnanju obsojenega R. 3. maja 1945 je v nasprotju s podatki spisa. Ne obrazloži pa, v čem je očitek v nasprotju, zato se navedbe ne da preizkusiti. Z navedbami, da v sodbi ni dokazov ali razlogov, ampak da gre le za gole trditve, vložnica po eni strani ostaja na ravni izpodbijanja dejanskega stanja, po drugi strani sicer zatrjuje, da naj bi bila storjena 11. točka prvega odstavka 371. člena ZKP, ker sodba nima razlogov, vendar ji ni mogoče pritrditi, saj je dejanje obrazloženo na strani 35. sodbe.

70. Utemeljeno pa vložnica uveljavlja, da je opis dejanja pod točko 9, „da je obsojenec dajal materialno podporo po Nemcih organiziranemu četniškemu odredu Draže Mihajlovića in predvsem takozvanemu Gorenjskemu četniškemu odredu, ki ga je vodil Marn Črtomir“ preveč splošen in nedoločen, da bi ga bilo mogoče opredeliti kot kaznivo ravnanje.
71. Po oceni vložnice je tudi opis dejanja v točki 10 sodbe nedoločen in nejasen, ker ni opisano kdaj, kje in kako in predvsem kakšno sodelovanje je obsojenec ponudil in zakaj je ponudba kazniva in katere inozemske države naj bi intervenirale. Jasno tudi ni, kateri ustavni red in katero demokratično ureditev v tedanji Jugoslaviji naj bi uničil. Sodišče ni ugotovilo, kaj obsega predložitev pisnega načrta, to je ali predložitev ali pa izdelavo, niti zakaj je to kaznivo dejanje.
72. Očitki v tem delu izreka sodbe niso nedoločni in nejasni. V opisu dejanja je konkretizirano, da je obsojenec na begu v inozemstvu, to je dne 27. septembra 1945, ponudil razbitim ostankom kvizlinških formacij sodelovanje za fronto ali v zaledju in predložil pisni načrt o oboroženi intervenciji inozemskih držav ter pobeglih izdajalcev. Iz opisa izhaja namen načrta: uničenje ustavnega reda in demokratična ureditev FLRJ. Opis ravnanja pomeni kaznivo dejanje iz 2. člena ZKLD. Dejanje je bilo storjeno po koncu druge svetovne vojne. Iz opisa dejanja dovolj določno izhaja, da je obsojenec ravnal z namenom organiziranja in delovanja proti Jugoslaviji in njeni takratni ureditvi. Vrhovno sodišče je v sodbi I Ips 66/2006 z dne 24. 9. 2009 pojasnilo, da je z besedno zvezo obstoječa državna ureditev iz 2. člena ZKLD potrebno razlagati vsakokratno ustavno ali na drugih pravnih aktih temelječo družbeno ureditev, ki je obstajala v času storitve kaznivega dejanja.

B-6

73. V točkah 24 in 25 zahteve, pod naslovom „Drugi izrek o skupni krivdi“ vložnica navaja, da je splošni opis dejanja nejasen in nerazumljiv. Nanaša se na vse obsojence, da naj bi vsi izvrševali vsa dejanja hkrati. Sodba ne pove, kako je lahko bil obsojeni R₁ izvrševalec umorov, ropov, mučenj in podobnega preko propagande. Za obsojenca ni mogoče ugotoviti, za katera in kakšna dejanja je bil obsojen, katera dejanja, opisana pod točkami 1 do 16, naj bi storil neposredno, katera pa preko propagande. Z navedbami vložnica uveljavlja bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP.
74. Državni tožilec v odgovoru na zahtevo ocenjuje, da očitki o nejasnosti in nerazumljivosti sodbe ne držijo. Uvodni del opisa dejanja je nesklepčen oziroma nerazumljiv, kar pa še ne pomeni, da je sodba o vlogi R₁ in njegovi odgovornosti v delu, ki se nanaša na vojne zločine, nedoločna ali nerazumljiva. V povezavi z ostalimi konkretnimi deli kaznivih dejanj, iz prvega dela opisa na

straneh 3 do 7 sodbe in ob upoštevanju instituta poveljniške odgovornosti ter kaznivosti ščuvanja k hudodelstvom zoper človečnost in vojnim zločinom, je po oceni državnega tožilca vzročna zveza med ravnanjem obsojenega R₁ in dejanji, opisanimi pod točkami 1 do 16, podana. Poveljniško odgovornost in kaznivost ščuvanja k hudodelstvom zoper človečnost in vojnim zločinom povezuje z obsojenčevimi ravnanji, opisanimi v točkah 7 in 8 ter navaja, da je ravnanja kot ustanovitev Slovenskega domobranstva, sodelovanje pri formiranju organizacijskega štaba, da je postal generalni inšpektor, obiskoval domobrance, delovanje pri propagandi, da je izdajal povelja in ukaze, da je treba pripadnike NOV brez odlašanja napasti in pokončati, mogoče povezati z institutom poveljniške odgovornosti. Po oceni državnega tožilca takšna ravnanja lahko ustrezajo inkriminaciji kaznivega dejanja po 104. členu KZ-1 (odgovornost vojaških poveljnikov in drugih nadrejenih). Gre za odgovornost vojaških poveljnikov za dejanja, ki so jih storile enote pod storilčevim poveljstvom in nadzorom tudi zato, ker ni pravilno opravljal nadzora nad temi enotami in ni izvedel vseh pomembnih in potrebnih ukrepov. Odgovornost ni omejena zgolj na primere, ko poveljnik ni ukrepal, čeprav je vedel, da so njegove enote storile ta dejanja, ampak tudi, če je vedel, da bi v danih okoliščinah njegove enote lahko storile takšna kazniva dejanja. Ocenjuje tudi, da je iz opisa dejanja pod točko 8 mogoče razbrati, da je bil obsojeni R₁ seznanjen z delovanjem domobranskih enot, da ta vloga ni bila le formalna, ampak jih je obiskoval na terenu, da je dajal povelja in ukaze. Vse to pa že kaže na okoliščine, da bi moral vedeti tudi, da lahko glede na njegove ukaze, posamezne enote storijo vojne zločine, pa ni ničesar ukrenil, da bi se to preprečilo. Po oceni državnega tožilca zato ni zanemarljiv očitek agitacije in propagande.

75. Tudi Vrhovno sodišče ocenjuje, da je potrebno splošen opis kaznivega dejanja, ki predstavlja vojne zločine po 3. točki 3. člena ZKLD, povezovati s konkretnim delom opisa obsojenčevih ravnanj, to je dejanj, ki se očitajo le obsojenemu R₁. V opisih dejanj za obsojenca je, če se opis dejanja gleda kot celoto, mogoče razbrati določene elemente propagande in določene elemente tako imenovane poveljniške odgovornosti, kot navaja državni tožilec v odgovoru na zahtevo. Upoštevati je treba opise ravnanj, na katere opozarja državni tožilec (točki 7 in 8); v času italijanske okupacije pa položaj obsojenega R₁, njegove predloge (točki 4 in 5 sodbe). Vrhovno sodišče ocenjuje, da je vprašanje, ali obstaja vzročna zveza med ravnanjem obsojenega R₁ in dejanji, opisanimi v točkah 1 do 16, stvar dokazovanja in presoje dejstev in v tem kontekstu tudi presoje povezave z ostalimi deli opisa dejanja. Tako kot je poudarilo že Vrhovno sodišče v sodbi I Ips 51/2006, opis dejanja predstavlja celoto in bo vzročna zveza in ali gre za dejanja kot posledico propagande ali za poveljniško odgovornost potrebno ugotavljati v postopku pred sodiščem prve stopnje, ko bo ponovno odločalo o zadevi.

76. Vrhovno sodišče je presodilo tudi tisti del zahteve za varstvo zakonitosti v zvezi s posameznimi dejanji, s katerimi vložnica utemeljuje, da dejanja pod točko 1 do 16 ne predstavljajo kaznivih dejanj oziroma vojnih zločinov. Vložnica navaja, da so v opisih dejanj (točke 1, 2 in 12) navedeni pojmi kot Štajerski bataljon, belogardisti, Gorenjski domobranci ter da sodba ne pojasni za kakšne skupine je šlo in zakaj naj bi obsojenci odgovarjali za dejanja teh neopredeljenih in nedoločenih skupin. Opis dejanj pod točkami 9 in 16 ni določen, saj ni ugotovljeno, kateri domobranci in katera policija jih je zagrešila, čeprav sodba govori o različnih domobrancih. V nekaterih primerih je navedeno, da gre za dejanja enega obsojenca (obsojeni H točke 13, 14, in 15 opisa dejanja). Ocenjuje, da je izrek sodbe zaradi tega sam s seboj v nasprotju. Dejanji opisani v točkah 3 in 13 nista kaznivi, saj so domače varnostne enote morale ujetnike izročiti Italijanom oziroma Nemcem, ki so bili po mednarodnem pravu kot okupatorska vojska odgovorni za red in varnost v okupirani deželi. V točkah 4 in 5 (poboja v poletju in sredi oktobra 1943) in v točkah 7 in 8 (uboji v noči 16. april 1944 in 16. maja 1944) ni ugotovljeno, kakšne osebe so pobili, zato ne more iti za vojno zločinstvo. Samo če bi bile pobite nevojaške osebe, vojni ujetniki ali ranjenci, bi lahko šlo za kaznivo dejanje vojnega zločinstva, uboj nasprotnika med vojno in oboroženimi spopadi pa ni kaznivo dejanje.
77. Pojmi Štajerski bataljon, belogardisti in Gorenjski domobranci so bili v času sojenja splošno znani pojmi, ki jih v izreku sodbe ni bilo potrebno posebej opisovati. Štajerski bataljon (točka 1) je bila četniška enota, ustanovljena v letu 1942, ki se je nekaj tednov predstavljala z lažnim imenom Štajerski bataljon, se bojevala proti partizanom in tudi proti Italijanom, ker pa ni dočakala večje okrepitve, je zaradi vse večjega pritiska partizanov nehala delovati protiokupatorsko; v juliju 1942 je bil sklenjen z italijanskim poveljstvom dogovor o legalizaciji in oskrbi te enote, tako da se je naslednji mesec kot stalna postojanka (s podporo italijanskega okupatorja) utrdila v Šentjoštu pod Gorjanci in postala jedro poznejše takoimenovane Legije smrti (Slovenska novejša zgodovina, od 1948 do 1992, prva knjiga, stran 656). Bela garda (točka 2) je bil tudi izraz za vaške straže oziroma enote MVAC. Pojem „Gorenjski domobranci“ je opisan na strani 11 sodbe v točki 7 v sklopu dejanj obsojenega Rösenerja (da je obsojeni Rösener ob podpori Slavka Kreka, Marjana Pludernika... in pod vodstvom pooblaščenega poveljnika varnostne policije in varnostne službe na Bledu, gestapovca Dichtel Ericha ustanovil takozvano Gorenjsko domobranstvo in ga vključil v svoj korpus za iste namene in uporabo, kakor „Slovensko domobranstvo“ v Ljubljani ter v to kvizlinško vojaško formacijo zvaljal in oboroževal naše državljane...). V opisu dejanja pod točko 12 je navedeno, da so Gorenjski domobranci delovali skupaj z SS-ovci. Za presojo, ali gre za kazniva dejanja, ni odločilno, kateri domobranci in katera policija so dejanja izvršili (dejanji pod točkama 9 in 16).

78. Za oceno, ali je opisano kaznivo dejanje, ni pomembno, da je opisano ravnanje enega storilca (točke 13, 14 in 15). Zastavilo bi se lahko vprašanje odgovornosti obsojenega R. za ta dejanja (če bi bila ugotovljena vzročna zveza), ker je opisano konkretno delovanje obsojenega H. Po drugi strani pa se tudi obsojenemu R. očitno „da je vzpostavil (H.) policijo“. Vložnica zahteve trdi, da je zato podano nasprotje v izreku sodbe, s čimer uveljavlja bistveno kršitev določb kazenskega postopka iz 11. točke prvega odstavka 371. člena ZKP. Zatrjevanega nasprotja ni, saj ni mogoče oceniti, da so posamezni deli izreka v odločilnih delih v nasprotju.
79. Z vložnico zahteve se tudi ni mogoče strinjati, da dejanji, opisani v 3. in 13. točki nista kaznivi dejanji, ker so domače varnostne sile ujetnike morale izročiti Italijanom oziroma Nemcem. Pod točko 3 je opisana izročitev treh partizanov, med njimi ranjenca, ki so jih ustrelili. V točki 13 pa je opisana izročitev 30 zapornikov gestapu (gestapovcu Wurnigu), ki so bili kasneje ustreljeni kot talci. Izročanje ujetnikov ali zapornikov okupatorski sili, kot navaja vložnica, zaradi odgovornosti za red v okupirani deželi, ne vsebuje tudi uboja teh oseb oziroma streljanja teh oseb kot talcev (streljanje talcev in poboj ujetnikov je po Statutu mednarodnega vojaškega sodišča, sprejetega na podlagi Londonskega sporazuma z dne 8. 8. 1945, vojni zločin, točka b. drugega odstavka 6. člena). Izročanje ujetnikov oziroma zapornikov je mogoče šteti najmanj kot pomoč h kaznivemu dejanju. Za oceno, ali so pod točkami 4, 5, 7 in 8 opisani vojni zločini ni bistven status oseb, saj je to stvar dejanskega stanja. V opisih dejanj pa ni navedeno, da bi šlo za uboj vojaškega nasprotnika oziroma nasprotnika v oboroženem spopadu.
80. V točki 28. zahteve vložnica trdi, da dejanj pod točkami 5, 6, 7 in 8 niso izvršile domobranske enote, ampak da gre za dejanja „črne roke“, kar izhaja iz dokaznega gradiva, pa tudi iz spisov Okrožnega sodišča v Ljubljani Kpr 410/81 in K 644/95 v kazenskih zadevah zoper obdolženega V. L. Iz spisov izhaja, da je dejanje pod točko 8 izvršila črna roka in ne domobranske enote iz Velikih Lašč in da črna roka ni bila del domobranskih enot. Ta del zahteve se nanaša na dejansko stanje in ne na kršitev zakona (Vrhovno sodišče tudi ugotavlja, da je pri numeriranju točk prišlo do očitne pisne napake v izreku sodbe, saj točki 5 sledi točka 7, točke 6 ni). V točki 5 je navedena kot storilec 21. domobranska četa, v točki 7 domobranci iz Logatca, v točki 8 pa domobranci iz Velikih Lašč (državni tožilec v odgovoru na zahtevo opozarja, da pravnega mnenja državnega tožilstva v zvezi s kazensko zadevo zoper L., ki govori o ekscesih pri delovanju domobranskih enot in akcijah črne roke, ni mogoče upoštevati, ker govori o drugih dejanjih črne roke).
81. V točki 30. zahteve vložnica navaja, da ne gre za civilne žrtve, ampak za člane in članice tako imenovane Narodne zaščite, ki je bila po določbi 1 točke Odloka IOOF Poveljstva Slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet z dne 17. 10.

1941 o ustanovitvi Narodne zaščite sestavni del slovenske oborožene sile; po določbi 6. točke odloka pa je bil „celotni zbor Narodne zaščite podrejen poveljstvu Slovenskih narodnoosvobodilnih partizanskih čet“. Po oceni vložnice so se te osebe izdajale za civiliste, ki kot „nebojevniki“ niso bili pod varstvom mednarodnih vojnih konvencij. Kakšen je bil status partizanov in pripadnikov odporniškega gibanja je bilo v tej odločbi že pojasnjeno. (Pravilnik o zakonih in običajnih vojne na kopnem iz leta 1907, Martensova klavzula in tudi sodba Vrhovnega sodišča I Ips 3/96 z dne 19. 2. 1998). V opisih ravnanj so poimensko navedeni posamezniki ali skupine oseb, ki so bile žrtve ravnanj pod točkami 1 do 16 tako, da se tudi ta ugovor vložnice v zvezi z opisom dejanj izkaže kot neutemeljen.

82. Navedba, da v izpodbijani sodbi ni nobene ugotovitve ali razloga, zakaj naj bi obsojeni R. kazensko odgovarjal za kazniva dejanja, ki so bila storjena v času, ko je bil v internaciji v Gonarsu ali ljubljanski župan in ni imel vpliva na dogajanje izven Ljubljane, kot so dejanja pod točkami 1, 2, 3 in 4, ki so bila izvršena v letu 1942 in v prvi polovici leta 1943, ne utemeljuje kršitve zakona, ampak sodi na področje dejanskega stanja in presoje v okviru opisa dejanja ali gre za propagandno ravnanje obsojenega R. in vprašanje vzročne zveze (upoštevati je tudi treba, da je Vrhovno sodišče ugotovilo, da dejanje pod točko 2 ne dosega standarda opisa kaznivega ravnanja, in da dejanje pod točko 1 ne sodi v časovni sklop, o katerem govori vložnica, saj je bilo storjeno v aprilu 1941. leta).

C.

83. Vrhovno sodišče glede na sprejeto odločitev ni presojalo navedb v zahtevi o izreku stranske kazni zaplembe celotne imovine (točka 38 zahteve), da sodba nima razlogov o kazenskih sankcijah (točka 43 zahteve) ter o odločbi sodišča druge stopnje (točka 44 zahteve).
84. Ker je Vrhovno sodišče ugotovilo, da vložnica zahteve (pooblaščenka vlagatelja) utemeljeno uveljavlja kršitev zakona po 2. točki prvega odstavka 420. člena ZKP, je ugodilo zahtevi za varstvo zakonitosti in je izpodbijano sodbo razveljavilo za obsojenega L. R. ter zadevo v tem obsegu vrnilo Okrožnemu sodišču v Ljubljani v novo sojenje (prvi odstavek 426. člena ZKP).

Ljubljana, 8. oktober 2019

Zapisnikarica:

Predsednik senata:
Branko Masleša, l.r.